

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ – ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΧΡΙΣΤ. ΛΑΤΡΕΙΑΣ, ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΕΩΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ.

Ειδικότητα : «ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ».

Ακαδημαϊκό έτος 2003 – 2004

Καθηγητής : Α. Μ. Σταυρόπουλος

Χειμερινό εξάμηνο, 2003 – 2004

Μεταπτυχιακό μάθημα: Ειδικά θέματα Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας.

Ερευνητική φροντιστηριακή εργασία

ΑΣΗΜΕΝΙΑΣ ΚΟΥΡΤΕΣΑΚΗ

**Οι απόψεις των σύγχρονων γερόντων
για θέματα καλλιτεκνίας και ευτεκνίας
σε σχέση με την πρόοδο της Βιοτεχνολογίας
και της Γενετικής και τις θέσεις της Βιοηθικής.»**

ΑΘΗΝΑ 2005

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην εποχή μας πολλά από τα δεδομένα στον επιστημονικό τομέα αλλάζουν διαρκώς με αποτέλεσμα να επηρεάζουν την ζωή μας με τρόπο καινοφανή. Τα επιστημονικά δεδομένα έχουν εισβάλει στην καθημερινότητά μας με τέτοιο τρόπο επηρεάζοντας ακόμη και το επίπεδο των διαπροσωπικών μας σχέσεων. Αυτό όμως που μας ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία είναι οι ενδοοικογενειακές σχέσεις. Για να είμαστε πιο συγκεκριμένοι, οι ανακαλύψεις της Γενετικής και της Βιοτεχνολογίας με την χαρτογράφηση του γενετικού υλικού (D N A), έχουν αλλάξει τα δεδομένα στην Ιατρική. Η κλωνοποίηση του γενετικού υλικού με την δημιουργία της Ντόλυ, έφερε μαζί με την νέα ανακάλυψη αρκετά βιοηθικά διλήμματα. Αυτά σχετίζονται με τις επιπτώσεις από την χρήση των νέων ανακαλύψεων στον τομέα της Γενετικής.

Μπορεί δηλαδή και είναι θεμιτό ο άνθρωπος να κλωνοποιήσει τον ανθρώπινο οργανισμό; Είναι δυνατό να κατασκευάσουμε τον άνθρωπο στο εργαστήριο; Και αν αυτό είναι δυνατό πρέπει να το πράξουμε και με ποιες συνέπειες για τον άνθρωπο; Αυτό που έχει σημασία πάνω από όλα είναι οι επιπτώσεις στην ζωή του ανθρώπου σε τέτοιου είδους χρήση των επιστημονικών επιτευγμάτων. Η Γενετική προσέφερε λύσεις και σε μια πληθώρα άλλων προβλημάτων του ανθρώπου: α) *μπορεί να αποφεύγεται η τεκνογονία εφόσον υπάρχει συγκεκριμένη γενετική επιβάρυνση* β) *το ζευγάρι μπορεί να αποφεύγει να τεκνοποιήσει προκειμένου να μην γεννηθούν παιδιά με πιθανές επιβαρύνσεις* γ) *μπορούν οι σύζυγοι να τεκνοποιήσουν αναλαμβάνοντας τις ευθύνες για μια τέτοια απόφαση όταν υπάρχει γενετικός κίνδυνος* δ) *όταν υπάρχει βεβαρημένη σύλληψη μπορεί να επιλεγεί άμβλωση για λόγους ευγονικής.*

Στο α' εξάμηνο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Ποιμαντική Θεολογία και Αγωγή με την επίβλεψη και συνδρομή του Καθηγητή Α. Μ. Σταυρόπουλου, στα πλαίσια του μαθήματος Ειδικά Θέματα Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας, ασχοληθήκαμε με θέματα Βιοτεχνολογίας και Βιοηθικής και πιο συγκεκριμένα για το θέμα της τεκνογονίας και των αμβλώσεων, σε σχέση με τα νέα επιστημονικά δεδομένα. Προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε βιοηθικούς προβληματισμούς σε αυτά τα ζητήματα, αλλά δεν εντοπίστηκε ικανοποιητικό υλικό για τα θέματα ευγονικής. Οπότε στραφήκαμε στα βιβλία των σύγχρονων γερόντων για να εντοπίσουμε την στάση της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας στα ζητήματα της τεκνογονίας, της καλλιτεκνίας και της ευτεκνίας. Αυτές οι δύο έννοιες αποτελούν τον άξονα γύρω από

τον οποίο αντιπαραθέτονται οι νέες ανακαλύψεις της Γενετικής. Οι δύο αυτές έννοιες είναι το πλαίσιο για τους σύγχρονους γέροντες στο οποίο είναι καλό να τοποθετούνται τα ζητήματα της τεκνογονίας. Δεν αναφέρουν όλοι οι σύγχρονοι γέροντες στοιχεία για αυτά τα ζητήματα. Οι γέροντες οι οποίοι ασχολούνται με αυτά τα θέματα είναι ο Παΐσιος, ο Πορφύριος και λιγότερο ο Επιφάνιος. Είναι σημαντικό να αναφέρω στο σημείο αυτό ότι η συνδρομή του Καθηγητή Α. Μ. Σταυρόπουλου για την ορθή κατεύθυνση και πνευματική καθοδήγηση για την εκπόνηση της συγκεκριμένης φροντιστηριακής εργασίας, υπήρξε καθοριστική για την περάτωσή της. Τα θέματα αυτά είναι αρκετά σημαντικά για την ζωή του ανθρώπου και χρειάζεται ιδιαίτερη ευαισθησία όταν τα διερευνούμε. Ούτε ασφαλώς μπορούμε να εκφράζουμε μονοσήμαντες και μονόπλευρες απόψεις. Αυτό όμως που ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία είναι να σταχυολογηθεί η άποψη των σύγχρονων γερόντων και να εντοπιστεί που αυτή ταυτίζεται με την άποψη της επίσημης εκκλησίας και που αυτή διαφοροποιείται εφόσον εφαρμόζουν την αρχή της εξατομίκευσης για την Συμβουλευτική τέτοιων ζητημάτων.

Ευχή αποτελεί να συμβάλω με αυτή την εργασία στην καταγραφή τέτοιων δεδομένων που προβληματίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο και αποτελούν πια κομμάτι της ζωής του, εφόσον η επιστήμη έχει εισβάλλει στην ζωή μας με τρόπο καθοριστικό. Σε πολλά σημεία ανακαλύφθηκε προς έκπληξή μου ότι οι σύγχρονοι γέροντες παρόλο που είναι φάροι φωτός για τον άνθρωπο και ιδιαίτερα για τον πιστό, δεν αποκλείουν κανένα από την Συμβουλευτική τους και στέκονται εξατομικευμένα στα προβλήματα του καθενός μας. Η στάση τους αυτή είναι αξιοπρόσεχτη για την Συμβουλευτική Ποιμαντική και αυτό προσπαθούμε να καρπωθούμε συνδυάζοντας την Συμβουλευτική με την Ποιμαντική. Ευχή όλων αποτελεί οι φωνές που εκφράζουν την Ορθόδοξη Ανθρωπολογία να λαμβάνονται υπόψη στα κριτήρια ορθής χρήσης των επιτευγμάτων της Γενετικής και της Βιοτεχνολογίας, έχοντας ως γνώμονα το καλό για τον άνθρωπο.

Ασημένια Ε. Κουρτεσάκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΓΕΝΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ	
1. Βιοτεχνολογία και Βιοηθική σε σχέση με θέματα γενετικής και τις εφαρμογές τις στον άνθρωπο	
1.1 Νέα δεδομένα στη σύγχρονη κοινωνία	4
1.2 Βιολογική επανάσταση και σύγχρονος άνθρωπος	8
1.3 Βιοτεχνολογία και Βιοηθική	11
1.4 Ήθος και τεχνική. Δύο έννοιες παράλληλες;	14
1.5 Συμπεράσματα του πρώτου μέρους	17
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΚΑΛΛΙΤΕΚΝΙΑ ΚΑΙ ΕΥΤΕΚΝΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ	
2. ΠΑΙΣΙΟΣ	
2.1 Η τεκνοποιία κατά τον γέροντα Πάισιο. Προϋποθέσεις για μια αρμονική οικογένεια	18
2.2 Περί τεκνοποιίας	21
2.3 Δυσκολίες στην τεκνοποιία	24
2.4 Το ζήτημα των αμβλώσεων	27
2.5 Η αξιοποίηση της ατεκνίας	30
3. ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ	
3.1 Το ζήτημα των αμβλώσεων	32
3.2 Η αγωγή αρχίζει από την σύλληψη	33
3.3 Αποφυγή της τεκνογονίας	35
3.4 Το θέμα της συζυγικής εγκράτειας	36
4. ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ	
4.1 Μητέρα και δουλειά κατά τον γέροντα Επιφάνιο	39
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ : ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΚΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΤΕΚΝΙΑΣ. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥΣ	41
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	42
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	44

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΓΕΝΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

1. Βιοτεχνολογία και βιοηθική σε σχέση με τα θέματα γενετικής και τις εφαρμογές της στον άνθρωπο

1.1 ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στην εποχή μας είναι εμφανές ότι έχουν αλλάξει τα δεδομένα στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων. Αυτό είναι αρκετά ορατό και στις σχέσεις των δύο φύλων. Οι διαφορετικοί ρυθμοί στα αστικά κέντρα, επηρέασαν τις αντιλήψεις του σύγχρονου ανθρώπου για την ζωή του. Όλα πλέον ακολουθούν μια άλλη «λογική» που θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε λογική του «παραλόγου». Ο ρυθμός ζωής στα αστικά κέντρα είναι γρήγορος και όλα μοιάζουν να γίνονται πολύ γρήγορα αλλά και με μια ευκολία. Αυτό μάλλον εμφανίζεται ως συνέπεια ότι δεν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος για να αναλογιστεί κανείς για την ποιότητα της ζωής του και να προσδιορίσει μια πορεία ζωής που θα εναρμονίζεται περισσότερο με την ουσία του και τις επιδιώξεις του ως ψυχοπνευματική οντότητα.

Αυτή η αλλαγή στον τρόπο ζωής επηρέασε αυτό που ονομάζουμε «μικρή εκκλησία», δηλαδή την οικογενειακή ζωή του ανθρώπου. Μια σειρά από αλλαγές που συντελέστηκαν στον κοινωνικό στίβο κατά την διάρκεια του αιώνα μας, επηρέασαν την δομή και την σύσταση του θεσμού αυτού, με συνέπεια την αλλαγή στην λειτουργία των διαπροσωπικών σχέσεων του ζευγαριού.

Η οικογένεια αποτελεί δομικό στοιχείο της κοινωνίας και καίριο στοιχείο οργάνωσης του συλλογικού και ατομικού βίου. Συνδέει τον ατομικό και συλλογικό βίο. Ταυτόχρονα η οικογένεια έχει και χαρακτήρα ιδιωτικό εφόσον προάγει την οργάνωση του ατομικού βίου. Αυτό που ονομάζουμε σήμερα «κρίση» της οικογένειας μπορεί να σηματοδοτεί μια διατάραξη της υπάρχουσας ισορροπίας. Άξονας της οργάνωσης της παραδοσιακής κοινωνίας είναι η ομάδα, αντίθετα της σύγχρονης κοινωνίας είναι το άτομο. Κατά συνέπεια η αλλαγή των θεσμών σημαίνει

και αλλαγή αξιών. Αυτές οι νέες αξίες επηρέασαν και την λειτουργία της σύγχρονης οικογένειας.

Μια σειρά από στοιχεία καθίστανται δηλωτικά της «κρίσης» στον θεσμό της οικογένειας.¹ Η αυξανόμενη συχνότητα διάλυσης της οικογένειας, η αυξανόμενη συχνότητα συγκατοίκησης χωρίς γάμο και μονογονεϊκών οικογενειών, η μείωση του αριθμού των παιδιών ανά οικογένεια και η δραματική μείωση τόσο της γεννητικότητας όσο και της γονιμότητας, η συρρίκνωση της οικογενειακής ομάδας, και οι μεταβολές της οικογενειακής δομής λόγω των μεταβολών των ρόλων των φύλων και των γενεών. Όλα αυτά τα φαινόμενα εμφανίζονται στις σύγχρονες κοινωνίες αλλά με διαφορετική συχνότητα στην κάθε μια. Αυτό όμως δεν μπορούμε να το αγνοήσουμε και μάλλον αυτό που μας ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία είναι κατά πόσο έχουν συμβάλει σε αυτές τις αλλαγές και τα νέα επιστημονικά επιτεύγματα και η χρήση της Βιοτεχνολογίας και της Γενετικής. Στον τομέα των οικογενειακών σχέσεων έχει δώσει μια νέα διάσταση εφόσον η επιστήμη μπορεί να αντιμετωπίζει προβλήματα γενετικά του νέου ζευγαριού. Όμως με ποιες πραγματικά συνέπειες; Αυτό είναι ένα από τα σημαντικά ερωτήματα που ταλανίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο.

Ένα σημαντικό ζήτημα είναι το δημογραφικό που σχετίζεται άμεσα με το ερευνούμενο θέμα της παρούσης εργασίας. Η μείωση των γεννήσεων σχετίζεται άμεσα με την αλλαγή των θεσμών της οικογένειας. Πολλά ζευγάρια σήμερα κάνουν όλο και λιγότερα παιδιά. Αυτό έχει να κάνει και με τον σύγχρονο τρόπο ζωής στα αστικά κέντρα. Η Εκκλησία θεωρεί ότι η αστικοποίηση και ο εκσυγχρονισμός είναι οι μεγαλύτεροι εχθροί. Ο εκσυγχρονισμός είναι ένα φαινόμενο που έχει εισαχθεί από τη Δυτική κουλτούρα, γι' αυτό και αντιδρά η επίσημη Εκκλησία.² Τα νέα ζευγάρια μάλλον έχουν άλλες προτεραιότητες στην ζωή τους. Αυτό είναι δικαιολογημένο από την μια πλευρά για αρκετούς λόγους.

Η ανεργία είναι η μάλιστα της εποχής μας και οι νέοι προσπαθούν να σταθεροποιηθούν και να καθιερωθούν πρώτα στον επαγγελματικό στίβο και έπειτα να δημιουργήσουν οικογένεια. Σε αυτή την νοοτροπία η οποία είναι εν μέρει δικαιολογημένη, έχουν συμβάλει και πλείστοι άλλοι παράγοντες. Οι νέοι

¹ Για την κρίση της οικογένειας ,βλ. Λουκία Μ. Μουσούρου, Κρίση της οικογένειας και κρίση αξιών, ανάπτυπο από την περιοδική έκδοση του ΕΚΚΕ, τεύχος 98 – 99 Α'- Β' 1999, σ. 5 – 9.

² Για περισσότερες πληροφορίες ,βλ Ιω. Πέτρου, Φύλο, κοινωνικοί ρόλοι, Ορθοδοξία στη σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου τ. 11, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 261.

καθυστερούν να φύγουν από την πατρική οικογένεια μάλλον εξαιτίας και μιας νοοτροπίας η οποία καλλιεργείται και από τους γονείς. Οι ίδιοι επιζητούν να μορφώσουν τα παιδιά τους, ίσως διότι οι ίδιοι δεν είχαν τις ίδιες ευκαιρίες. Ένας άλλος λόγος είναι ότι παλαιότερα η μόρφωση ήταν στενά συνυφασμένη με την κοινωνική και την οικονομική καταξίωση του ατόμου στον κοινωνικό στίβο. Πλέον όμως δεν φαίνεται να ισχύει κάτι τέτοιο. Οι πτυχιούχοι πλήττονται περισσότερο από την ανεργία. Όλοι αυτοί οι παράγοντες είναι που κάνουν τους νέους να καθυστερούν να δημιουργήσουν δική τους οικογένεια. Σε αυτή τους την απόφαση πολλές φορές στέκεται επίκουρος και η επιστήμη, για τα παντρεμένα ζευγάρια κυρίως.

Οι αμβλώσεις αυξάνονται σε όλον τον κόσμο. Αυτό σε πολλές περιπτώσεις είναι αποτέλεσμα των ελεύθερων συμβιώσεων. Τα ποσοστά των αμβλώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι συντριπτικά. Και οι επιπτώσεις φαίνεται να μην απασχολούν τον σύγχρονο άνθρωπο, παρόλο ότι είναι πλέον γνωστό ότι επηρεάζουν ψυχοσωματικά την γυναίκα. Έχουν γίνει αρκετές έρευνες στον τομέα αυτό και έχει διαπιστωθεί ότι η άμβλωση αποτελεί για την γυναίκα τραυματική εμπειρία και μάλιστα πολλές φορές είναι δύσκολο να ξεπεραστεί. Σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να υπάρχει άγνοια για μια τέτοια επιλογή, αλλά αυτό μάλλον ήταν πραγματικότητα σε προηγούμενες δεκαετίες και οι γυναίκες έπαιρναν με ευκολία μια τέτοια απόφαση. Οι επιστήμονες προσπαθούν όσο το δυνατό να ενημερώνουν για τις επιπτώσεις από μια τέτοια απόφαση.

Όλοι αυτοί οι λόγοι που οδηγούν ένα νέο ζευγάρι σε μια τέτοια απόφαση θα μας απασχολήσουν στην παρούσα εργασία. Καθώς και οι λόγοι που οδηγούν ένα ζευγάρι στην αναβολή απόκτησης απογόνων. Αυτοί είναι πολυσύνθετοι για τον καθένα ξεχωριστά, ούτε μπορούμε να αποφανθούμε με σιγουριά για τους λόγους που οδηγούν σε μια τέτοια απόφαση. Αυτό όμως που πρέπει να δούμε πιο προσεχτικά είναι αν μια τέτοια απόφαση είναι μια σωστή επιλογή για τον καθένα και να γνωρίζει τις συνέπειές της. Αυτό αποτελεί μέρος μιας Συμβουλευτικής και μάλιστα στα πλαίσια μιας Συμβουλευτικής Ποιμαντικής. Η Συμβουλευτική Ποιμαντική Γάμου και Οικογένειας μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα σε μια καλλιτεκνία των νέων ζευγαριών. Αυτό όμως πάνω από όλα που ενδιαφέρει την Συμβουλευτική Ποιμαντική είναι να δρα στα πλαίσια ωφελείας για τον άνθρωπο και πιο συγκεκριμένα στα πλαίσια μιας

Ορθόδοξης ανθρωπολογίας³, όπου όλα συντελούνται για τον άνθρωπο αντιμετωπίζοντάς τον σαν ολότητα.⁴

³ Περισσότερες πληροφορίες για τις αρχές της Ορθόδοξης ανθρωπολογίας, βλ. Α. Μ Σταυροπούλου Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ 305, κεφάλαιο «Αρχές ορθόδοξης ανθρωπολογίας.» Οι αρχές αυτές αποδεικνύονται ιδιαίτερα ωφέλιμες για τον ψυχισμό του ανθρώπου και αποτελούν προϋπόθεση στην άσκηση του Ποιμαντικού έργου.

⁴ Περισσότερες πληροφορίες για την Ποιμαντική συμπαράσταση και παιδεία του Γάμου, βλ. Α. Μ Σταυροπούλου Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 17 – 21, κεφάλαιο «Ποιμαντική συμπαράσταση και παιδεία» και «Συντονισμός, συνεργασία και κλιμάκωση των ενεργιών». Αναφέρονται τρόποι προσέγγισης τους Ποιμαντικού έργου στο μυστήριο του Γάμου, όπως η δημιουργία Ινστιτούτου γάμου και οι σχολές γονέων. Γίνεται επίσης αναφορά σε προηγούμενα συμπόσια για το συγκεκριμένο θέμα.

1.2 ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η επανάσταση στον χώρο της Βιολογίας έχει ανατρέψει τα δεδομένα της ζωής του ανθρώπου. Άραγε μας έχει απασχολήσει αυτό ουσιαστικά σε τι μεταφράζεται στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου; Με την αποκωδικοποίηση του Γενετικού υλικού η αποκτηθείσα νέα γνώση μας δίνει την δυνατότητα να επεμβαίνουμε σε ό,τι δεν μπορούσαμε πριν. Αυτό παλαιότερα δεν μπορούσε να το διανοηθεί ο άνθρωπος. Πρακτικά λοιπόν μπορούμε να επεμβαίνουμε σε αυτό που ονομάζουμε ανθρώπινη ζωή και τους νόμους που την διέπουν. Είναι όμως αυτό θεμιτό, δηλ να διαταράζουμε ουσιαστικά την νομοτέλεια που διέπει αυτόν τον κόσμο που είναι δημιούργημα του Υψίστου; Ο άνθρωπος μάλλον έτσι επωμίζεται και τις συνέπειες για την διαχείριση αυτών των ανακαλύψεων στον τομέα της Γενετικής. Άραγε θα πρέπει να υπάρχουν κανόνες στον τρόπο που επεμβαίνει ο άνθρωπος και αν ναι, ποια είναι τα κριτήρια που τους καθορίζουν;⁵

Θα πρέπει πρώτα να αναφερθούμε στα κριτήρια που προσφέρει η Θεολογία. Η θέση μου, ως Θεολόγος, μου επιβάλλει αυτή την σειρά στην αναφορά των κριτηρίων. Σε πρώτη φάση, μια βαθύτερη γνώση με βάση τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια που προσφέρει η Θεολογία, είναι κατάλληλη για να μας οδηγήσει σε προβληματισμούς που όμως έχουν ως στόχο την προσφορά βοήθειας στον άνθρωπο πάνω στα ζητήματα αυτά. Αυτό όμως που πρέπει να επισημανθεί σε πρώτη φάση είναι ότι δεν στεκόμαστε κριτικά απέναντι στις ανακαλύψεις της επιστήμης. Κάθε νέα ανακάλυψη προς το συμφέρον του ανθρώπου χαιρετίζεται θετικά από την Θεολογία. Η γνώση του γενετικού κώδικα και της λειτουργίας του, βοηθά τον άνθρωπο να κατανοήσει την λειτουργία του οργανισμού του και παράλληλα του υποδεικνύει με την νέα γνώση τα πεπερασμένα του όρια. Ο άνθρωπος και αν ακόμη δημιουργήσει τον άνθρωπο μέσα στο εργαστήριο, δεν μπορεί να γίνει Θεός. Τα γονίδια δεν καθορίζουν τον άνθρωπο όπως έχει αποφανθεί πλέον η επιστήμη. Το περιβάλλον είναι το ίδιο καθοριστικό, καθώς επίσης και αυτό που ονομάζουμε νόηση και αυτεξούσιο στην Ορθόδοξη Θεολογία, ή πιο απλά αυτενέργεια.⁶

⁵ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου «Βιοηθική και Ορθόδοξη Εκκλησία». Α-νέκδοτο κείμενο για τους φοιτητές του Μ. Π. Σ «Ειδικά θέματα Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας» του εαρινού εξαμήνου 2006, κεφάλαιο Ι. Γενική τοποθέτηση 1. Βιοηθικοί προβληματισμοί 2. Αναγκαιότητα και δυσκολίες ενός διαλόγου, 13 σ.

⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 276 – 278, κεφάλαιο «Η γλωσσολογία του γονιδιώματος». Ο

Είναι σημαντική η άποψη που έχει η Θεολογική ανθρωπολογία, δηλαδή η Θεολογία για τον άνθρωπο για όλα τα θέματα που προκύπτουν και αφορούν την ζωή του. Ο άνθρωπος και ο κόσμος για την Θεολογία είναι θεία δημιουργήματα. Ο άνθρωπος έχει πλαστεί κατ' εικόνα Θεού με σκοπό να εκπληρώσει το καθ' ομοίωση. Γι' αυτό και ο Θεός έδωσε το αυτεξούσιο στον άνθρωπο, διότι διαφορετικά θα έφτανε στην Θέωση όχι κατ' επιλογήν. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μπορεί και είναι πρόπον να διαχειρίζεται το αυτεξούσιο εις βάρος της ανθρώπινης υπόστασης αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος για το οποίο είναι υπεύθυνος. Κατά συνέπεια η αποστολή του είναι να εργάζεται και να διαφυλάττει τον κόσμο στον οποίο ζει. Ο άνθρωπος ως Θείο δημιούργημα έχει χρέος να σέβεται την ανθρώπινη ζωή και να μην πράττει τίποτα σε βάρος της.⁷

Όταν λοιπόν προκύπτουν διλήμματα για τον τρόπο χρησιμοποίησης της επιστημονικής γνώσης σε θέματα Βιολογίας και Γενετικής είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε τι είναι ο άνθρωπος, ποιος ο προορισμός του, τι σημαίνει καλλιτεκνία, από πού προέρχεται ο πόνος και ποια η σχέση του με την αρρώστια και τον θάνατο. Μπορούμε να θεραπεύουμε κάθε ανθρώπινη ασθένεια, μπορούμε να απαλείψουμε τον θάνατο, την δυστυχία, την πείνα, τους οικολογικούς κινδύνους και με ποιο τίμημα; Όλα αυτά δεν μπορούν να απαντηθούν με μια σκέψη. Είναι ερωτήματα που μας προβληματίζουν όλους και ιδιαίτερα εμάς τους Θεολόγους, μιας και η Θεολογία έχει αντικείμενο έρευνάς της τον άνθρωπο και τις ενέργειές του. Όταν δημιουργούνται ηθικά διλήμματα ποιες πρέπει να είναι οι σκέψεις μας και οι προτεραιότητές μας; Τα κριτήρια σε ποιες αρχές θα πρέπει να βασίζονται; Σε αυτό το σημείο χρειάζεται η Συμβουλευτική και μάλιστα Γενετική Συμβουλευτική;⁸

Η επιστήμη και οι πίστη είναι δύο ξεχωριστοί τομείς. Η κάθε μια έχει ξεχωριστή σημασία στην ζωή του ανθρώπου. Η επιστήμη προσπαθεί να προσφέρει λύσεις στα προβλήματα του ανθρώπου και η Θεολογία να δίνει απαντήσεις σχετικά με την πηγή της ζωής του, τον δημιουργό της και την κατεύθυνσή του. Κατά συνέπεια χρειάζεται ανοιχτός διάλογος Θεολογίας και Επιστήμης για να δίνονται

Καθηγητής κάνει λόγο για μια Θεολογική ανάγνωση της Βιολογικής επανάστασης. Αναφέρει τις προϋποθέσεις που θέτει η Θεολογία για σωστή «χρήση» των νέων επιστημονικών δεδομένων.

⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 278 – 279, κεφάλαιο «Πλαίσιο αναφοράς». Αναφέρεται η Θεολογία για την δημιουργία του ανθρώπου ως Θείου πλάσματος και οι προϋποθέσεις χρήσης του αυτεξούσιου.

⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ 279 – 280, κεφάλαιο «Πλαίσιο αναφοράς». Γίνεται αναφορά για όλους αυτούς τους προβληματισμούς και επισημαίνονται τα πλαίσια σκέψης και κατεύθυνσης στα θέματα αυτά που έχουν σχέση με την Γενετική και τις ανακαλύψεις της.

λύσεις και απαντήσεις σε όσα απασχολούν την ανθρώπινη οντότητα. Σε αυτή την προσέγγιση καμία δεν είναι δυνατό να επεμβαίνει στα πλαίσια λειτουργίας και του θεωρητικού πλαισίου της άλλης. Οι προϋποθέσεις του διαλόγου όταν τηρούνται δεν μπορεί παρά αυτός να αποβαίνει εποικοδομητικός και για τις δύο συμβαλλόμενες θέσεις και πλευρές. Αυτό είναι ανάγκη να γίνεται κατανοητό όταν προσπαθούμε να λύσουμε ζητήματα, έτσι ώστε να μην δημιουργούνται νέα διλήμματα. Διαφορετικά μάλλον το σκίτσο με τον πλανητάρχη Κλίντον εικονιζόμενο σε μια σκάλα να λείει στον Θεό, που παριστάνεται με ένα μάτι, ν' ανέβω ή θα κατέβεις;, θα έρχεται διαρκώς στο νου μας δείχνοντας την αλαζονεία του σύγχρονου ανθρώπου.⁹

⁹ Σκίτσο του Ηλία Μακρή. «Η Καθημερινή» 2 Ιουλίου 2000. Για το σκίτσο και σχολιασμό, βλ. Α. Μ Σταυροπούλου Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 281, κεφάλαιο «Αλληλοπεριχώρηση».

1.3 ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΗΘΙΚΗ

Τα τελευταία χρόνια με τις ανακαλύψεις της επιστήμης σε θέματα που αφορούν Γενετικούς χειρισμούς, έχουν δημιουργηθεί τεράστια ηθικά διλήμματα ως προς τον τρόπο που αυτά διευθετούνται. Αυτές οι ανακαλύψεις αφορούν κυρίως την αναπαραγωγή του ανθρώπου και την παράταση της ζωής. Όλες αυτές οι ανακαλύψεις έχουν δημιουργήσει μια σειρά από ερωτήματα, έτσι τόσο η επιστήμη όσο και η Θεολογία, να ενδιαφέρονται να δώσουν απαντήσεις σε ζητήματα που σχετίζονται με αυτές τις ανακαλύψεις και την διαχείρισή τους από τον άνθρωπο και την επιστημονική κοινότητα. Όλα αυτά τα ζητήματα σχετίζονται άμεσα και με την Ποιμαντική γάμου και οικογένειας, μιας και μια από τις βασικές λειτουργίες του ανθρώπου είναι και η αναπαραγωγή του ανθρωπίνου είδους και οι σχέση των δύο φύλων. Αυτή η διάσταση του γάμου σχετίζεται άμεσα με τις ανακαλύψεις της Γενετικής αφού αυτός επηρεάζεται, είτε αυτές στέκονται ως επίκουρος σε αυτή την διάσταση, είτε δημιουργούν προβλήματα εκεί που προσπαθούν να τα λύσουν.

Αυτό που καθίσταται πλέον ανάγκη είναι να μην αφήνονται τέτοια ζητήματα στην καλή πίστη του ανθρώπου, αλλά να αντιμετωπίζονται με γνώμονα το συμφέρον της ανθρωπίνης ύπαρξης. Οι ερευνητές και οι βιομηχανίες πολλές φορές δρουν με βάση το ατομικό και συντεχνιακό τους συμφέρον, που δεν είναι άλλο από την απόχτηση οικονομικών πόρων. Οργανισμοί όπως η UNESCO αλλά και τα κράτη το κάθε ένα ξεχωριστά αντιλήφθηκαν την ανάγκη δημιουργίας επιτροπών Βιοηθικής. Η Ευρωπαϊκή επιτροπή έχει δική της ομάδα που εξετάζει αυτά τα ζητήματα.¹⁰

Στην Ελλάδα με απόφαση της Υπουργού Ανάπτυξης Βάσως Παπανδρέου, συγκροτήθηκε επταμελής επιτροπή Βιοηθικής με απόφαση στις 11 Απριλίου 1997.¹¹ Η επιτροπή έχει ως αρμοδιότητα να ασχολείται με ζητήματα που απορρέουν από τις εφαρμογές των βιολογικών επιστημών και τα οποία εντάσσονται στον σχεδιασμό και

¹⁰ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 283 – 286, κεφάλαιο «Βιοτεχνολογία και Βιοηθική» και «Επιτροπές Βιοηθικής». Αναφέρονται περισσότερα για την δημιουργία επιτροπών Βιοηθικής και την λειτουργία τους.

¹¹ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 284, κεφάλαιο «Βιοτεχνολογία και Βιοηθική» και «Επιτροπές Βιοηθικής». Αναφέρονται στοιχεία για τα μέλη της Επιτροπής Βιοηθικής του Υπουργείου Ανάπτυξης. Πρόεδρος της επιτροπής είναι ο καθηγητής Γενετικής και Βιοτεχνολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και μέλη της επιτροπής είναι οι καθηγητές κ.κ. Χρήστος Α. Καττάμης (Παιδιατρικής), Κ. Ε. Σέκερης (Βιολογικής Χημείας), Π. Κ. Σούρλας (Φιλοσοφίας του Δικαίου), Α. Μ. Σταυρόπουλος (Ποιμαντικής Θεολογίας και Ψυχολογίας), Αστέριος Γ. Τσιφτσόγλου (Φαρμακολογίας) και ο δημοσιογράφος κ. Ριχάρδος Σ. Σωμερίτης.

στην προώθηση των ερευνητικών προγραμμάτων και των ερευνητικών αναγκών της χώρας στους τομείς της βιοιατρικής και βιοτεχνολογίας.¹² Το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας ετοιμάζει και αυτό την δική του επιτροπή. Το κάθε Υπουργείο θέλοντας να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα ενδιαφέρεται για την δημιουργία τέτοιας επιτροπής. Αυτό ενδεχομένως αργότερα να δημιουργήσει κάποια προβλήματα συντονισμού, καθώς πάντα θα υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις για αυτά τα ζητήματα. Αυτό μάλλον θα είναι περισσότερο εμφανές όταν η πολιτεία θα κληθεί να θεσμοθετήσει για αυτά τα ζητήματα. Αυτή την ανάγκη μάλλον θα καλύψει η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, η οποία μαζί με αυτήν για τα δικαιώματα του ανθρώπου, θα υπάγεται απευθείας στον κ. Πρωθυπουργό.¹³

Οι αρμοδιότητες της επιτροπής Βιοηθικής του Υπουργείου ανάπτυξης είναι να πληροφορεί τους πολίτες για τις διαστάσεις που προσλαμβάνει η ανάπτυξη της τεχνολογίας και να διαγράφει το πλαίσιο των αρχών και της δεοντολογίας που πρέπει να διέπει το εύρος των ερευνών σε συναφή θέματα.¹⁴ Και ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδας, ανακοίνωσε στις 27 Ιουλίου 1998 την σύσταση ειδικής Επιστημονικής Επιτροπής Βιοηθικής.¹⁵ Από όλα αυτά γίνεται αντιληπτό ότι η ανάγκη για καθορισμό πορείας πλεύσης σε αυτά τα ζητήματα είναι μεγάλη και όλοι οι αρμόδιοι φορείς έχουν επιδείξει το ανάλογο ενδιαφέρον. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να αναφέρω την συμβολή του τομέα μας στην Θεολογική Σχολή Αθηνών, του Μ. Π. Σ. Ποιμαντική Θεολογία και Αγωγή, και ιδιαίτερα του Καθηγητή Α. Μ. Σταυρόπουλου στην έρευνα και στην καταγραφή αυτών των θεμάτων. Αυτά τα θέματα απαιτούν συνεχή ενημέρωση σε σχέση με αρκετούς επιστημονικούς κλάδους και γνώση εξειδικευμένων θεμάτων που έχουν σχέση με τις Βιοεπιστήμες.

Αυτό που απαιτείται σε αυτή την νέα κατάσταση λοιπόν είναι η διαπλοκή ήθους, τέχνης και τεχνικής. Ο διάλογος είναι ανάγκη να έχει ως προϋπόθεση το ήθος. Δεν είναι δυνατόν να ομιλούμε για την ανάγκη ύπαρξης επιτροπής Βιο-ηθικής χωρίς

¹² Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Υπουργείο Ανάπτυξης Επιτροπή Βιοηθικής (www.Soctheol.uoa.gr). Αναφέρονται μελέτη για τα θέματα Βιοηθικής στον Θεολογικό- Εκκλησιαστικό τύπο για τα θέματα αυτά, καθώς και γενικά άρθρα.

¹³ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 284 – 285, κεφάλαιο «Επιτροπές Βιοηθικής». Αναφέρονται περισσότερα για την δημιουργία επιτροπών Βιοηθικής και την λειτουργία τους.

¹⁴ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 286 – 287, κεφάλαιο «Η επιτροπή Βιοηθικής του Υπουργείου Ανάπτυξης». Γίνεται αναφορά στις αρμοδιότητες της επιτροπής Βιοηθικής.

¹⁵ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 286, κεφάλαιο «Επιτροπές Βιοηθικής». Γίνεται αναφορά στην σύσταση ειδικής Επιστημονικής Επιτροπής Βιοηθικής από τον Μακαριώτατο.

το ήθος να μας διακρίνει στις σκέψεις μας και τις ενέργειές μας. Κάτι τέτοιο θα ήταν οξύμωρο και αντιφατικό με όσα ισχυριζόμαστε ότι θέλουμε και επιθυμούμε για μια ζωή που να διακρίνεται από ποιότητα. Όπως υπάρχει επικοινωνία όλων των μορφών ζωής, με τον ίδιο τρόπο είναι δυνατό να υπάρξει μεταξύ Επιστήμης και Θεολογίας. Απαραίτητη σε αυτό το εγχείρημα είναι η φιλοκαλική στάση. Ο σεβασμός πρέπει να αντανακλάται σε όλες τις μορφές ζωής, δηλαδή πρέπει να είναι συμπαντικός. Ο άνθρωπος να έχει κατά νου ότι είναι σαν να δημιουργεί ένα καλλιτέχνημα. Η υπέρβαση μιας μονοδιάστατης τεχνοκρατικής αντίληψης σε συνδυασμό με το ήθος με στόχο το καλό του ανθρώπου, είναι δυνατό να θέσουν τις προϋποθέσεις για μια αρμονικότερη καλλιτεχνία, με στόχο το καθ' ομοίωση.

1.4 ΗΘΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ. ΔΥΟ ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ;

Η επιστήμη και οι ανακαλύψεις της, στον τομέα της Γενετικής, είναι βέβαιο ότι έφεραν αλλαγές στα θέματα που σχετίζονται με την γονιμότητα και την γονιμοποίηση. Η επιστήμη προσπάθησε να δώσει λύσεις σε προβλήματα ατεκνίας, που αντιμετώπιζαν και αντιμετωπίζουν τα νέα ζευγάρια. Σε πολλές περιπτώσεις φαίνεται ότι έδωσε λύσεις, αλλά άρχισαν να διαφαίνονται κάποιες επιπτώσεις εκεί που φαίνονταν ότι όλα κυλούσαν ομαλά. Πολλές από αυτές, οι σύγχρονοι Θεολόγοι και η Εκκλησία τις είχαν διαβλέψει και είχαν επισημάνει τους κινδύνους που σχετίζονται με την ψυχική υγεία του ατόμου, των συζύγων και των οικογενειακών σχέσεων. Όλες αυτές οι επισημάνεις έγιναν με την μορφή ηθικών διλημάτων.

Θα πρέπει ασφαλώς να υπάρχει μια σφαιρική αντίληψη του θέματος. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τα επιστημονικά επιτεύγματα. Ούτε είναι δυνατόν να ισχυρίζεται κάποιος ότι είναι δυνατόν να σταματήσουμε την εξέλιξη της επιστήμης. Η επιστήμη είναι άλλωστε αυτή που προσπαθεί να δώσει απαντήσεις και να εξηγήσει ό,τι παράξενο συμβαίνει στην φύση. Με βάση την λογική και το πείραμα προσπαθεί να θεμελιώσει τα επιστημονικά ζητούμενα. Άλλη η θέση της επιστήμης στην ζωή μας και άλλη η θέση της πίστης και του Θεού. Το υπερβατικό είναι η πηγή της ζωής και ο άνθρωπος είναι αυτός που συνδράμει με την γονιμότητα στην δημιουργία της νέας ζωής. Είναι και αυτός συνδημιουργός και αυτή του η θέση στο περιβάλλον του υπαγορεύει την ευθύνη που έχει και αυτός για την διατήρηση της τάξης των πραγμάτων.¹⁶

Η επιθυμία του ανθρώπου είναι ασφαλώς να κάνει «τα αδύνατα δυνατά». Πολλές φορές έχει την ψευδαίσθηση ότι μέσω της επιστήμης το έχει καταφέρει σε ένα βαθμό και κάποια στιγμή θα το καταφέρει ολοκληρωτικά. Έχει πιστέψει πως ο ίδιος μπορεί να «γίνει» Θεός. Ο άνθρωπος σύμφωνα με την Ορθόδοξη Θεολογία μπορεί να φτάσει στην Θέωση μόνο με το καθ' ομοίωση. Τελειώνεται μόνο όταν αποκαταστήσει την σχέση του με τον Θεό. Η σύγχρονη κατεύθυνση ότι μέσω των επιστημονικών επιτευγμάτων θα καταφέρει να δημιουργήσει την ζωή μέσα στο εργαστήριο, μάλλον του πρόσθεσε προβλήματα αντί να λύσει. Πιο αναλυτικά η

¹⁶Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική γάμου, Οικογένειας και ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 294 – 295, κεφάλαιο «Ορθόδοξη ανθρωπολογική προσέγγιση». Αναφέρονται όλες οι θέσεις της ορθόδοξης ανθρωπολογικής προσέγγισης για το ποιος είναι ο άνθρωπος και ο ανθρώπινος προορισμός. Βάση αυτών θεμελιώνονται και όλοι οι ηθικοί προβληματισμοί στο θέμα της προόδου της Γενετικής (τεχνητή γονιμοποίηση, αμβλώσεις, επιλεκτική αμβλωση κ.α.)

επιστήμη στον χώρο της Γενετικής έχει προσφέρει στον άνθρωπο τις εξής δυνατότητες:¹⁷

1. *Να μην κάνει παιδιά όταν δεν τα θέλει (αντισύλληψη, στείρωση, άμβλωση).*

2. *Να κάνει παιδιά όταν τα θέλει (καταπολέμηση της στειρότητας, τεχνητή γονιμοποίηση, εξωσωματική γονιμοποίηση).*

3. *Να κάνει τα παιδιά που θέλει (προγεννητική διάγνωση, επιλεκτική άμβλωση, άμβλωση κατόπιν ευγονικής ενδείξεως).*

Οι νέες όμως δυνατότητες θέτουν νέα προβλήματα που απαιτούν λύσεις. Ίσως θα ήταν καλύτερα να είχαν τεθεί οι προβληματισμοί πριν αυτές οι νέες δυνατότητες εισβάλλουν στην ζωή μας τόσο δυναμικά. Οι ηθικοί προβληματισμοί στα θέματα της επιστήμης μάλλον είναι βέλτιστο να προηγούνται των πρακτικών εφαρμογών και των ερευνητικών προγραμμάτων, έτσι ώστε να έχει εντοπιστεί εκ' των προτέρων ο τρόπος χρήσης τους για το συμφέρον του ανθρώπου.¹⁸ Άλλο πράγμα είναι για παράδειγμα να χρησιμοποιούμε τις ναρκωτικές ουσίες για ιατρικούς σκοπούς και άλλο να γίνεται χρήση για προσωπικούς λόγους και κατάχρηση που οδηγεί στον θάνατο. Στην μια περίπτωση είναι ωφέλιμο και στην άλλη βλαβερό μέχρι θανάτου.¹⁹

Οι Εκκλησίες και οι Θρησκείες σε όλον τον κόσμο διατυπώνουν κανόνες και διαμορφώνουν ένα ήθος που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη ύπαρξη. Στην Ελλάδα ιδιαίτερα ο κόσμος φαίνεται να επηρεάζεται άμεσα από τις χριστιανικές του καταβολές, και στον τρόπο λειτουργίας του αλλά και στα ήθη και στα έθιμα, έστω και αν αυτό γίνεται υποσυνείδητα. Δεν μπορούμε κατά συνέπεια σε καμία περίπτωση να πούμε ότι τέτοιες αποφάσεις δεν έχουν πνευματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις στην ζωή του.²⁰

¹⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 297 – 298, κεφάλαιο «Επιθυμία και τεχνολογία». Αναφέρονται οι δυνατότητες που μας έδωσε η επιστήμη της Γενετικής στο θέμα της ανθρώπινης αναπαραγωγής. Αυτές οι νέες δυνατότητες έδωσαν στον άνθρωπο την δυνατότητα να επεμβαίνει και να αποφασίζει για θέματα τεκνογονίας.

¹⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 296 – 297, κεφάλαιο «Προβληματισμοί». Αναφέρονται οι ηθικοί προβληματισμοί σε αυτά τα θέματα.

¹⁹ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, «Βιοηθική και Ορθόδοξη Εκκλησία». Ανέκδοτο κείμενο για τους φοιτητές του Μ. Π. Σ «Ειδικά θέματα Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας» του εαρινού εξαμήνου 2006, κεφάλαιο IV. «Τοποθετήσεις σε συγκεκριμένα ζητήματα 1. Ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή 2. Θεραπευτικές παρεμβάσεις 3. Ανάπτυξη ιστών και οργάνων 4. Ευθανασία 5. Μεταμοσχεύσεις, 13 σ.

²⁰ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, «Βιοηθική και Ορθόδοξη Εκκλησία». Ανέκδοτο κείμενο για τους φοιτητές του Μ. Π. Σ «Ειδικά θέματα Ποιμαντικής Γάμου και

Μια σειρά από ανησυχίες μας προβληματίζουν σχετικά με αυτά τα θέματα. Και αυτό διότι :

1. Αυτές οι παρεμβάσεις συνεπάγονται συγκεκριμένους κινδύνους για το παρόν και ακαθόριστους για το μέλλον.

2. Κατακερματίζουν την ανθρώπινη σεξουαλικότητα και γονιμότητα (η γονιμότητα συντελείται χωρίς σεξουαλικές σχέσεις).

3. Έρχονται αντιμέτωπες με θεμελιώδεις θεολογικές αντιλήψεις για τον άνθρωπο, που αυτές αφορούν : α) τις σχέσεις των φύλων μέσα στο γάμο β) την υπόσταση του εμβρύου ως ψυχοσωματικής οντότητας από την στιγμή της σύλληψής του γ) την ευθύνη για την ακεραιότητα της ανατροφής και της ψυχικής υγείας των παιδιών, που έχει άμεση σχέση με τις διαπροσωπικές σχέσεις του ζευγαριού και του παιδιού προς τρίτους. Και το σημαντικότερο ως συνέπεια, είναι οι επιπτώσεις από αυτούς τους χειρισμούς στην κοινωνία και η δυνατότητα εκμετάλλευσης της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας από φορείς και κυβερνήσεις.²¹

Όλα αυτά μας προβληματίζουν με βεβαιότητα. Με ποια κριτήρια πρέπει να διαμορφώσουμε κάποια ηθικά κριτήρια; Σίγουρα κάποιοι θα έχουν κατά νου την Ορθόδοξη ανθρωπολογία. Όμως ποιος μπορούμε να πούμε ότι θα ονομάζεται «ηθικός επιστήμονας» και με ποια κριτήρια; Είναι εφικτό να γίνουν από όλους αποδεκτές οι απόψεις της Θρησκείας και της Εκκλησίας και μάλιστα όταν αυτές προσκρούουν σε συμφέροντα; Το ήθος είναι μια έννοια που ενώ όλοι αντιλαμβανόμαστε την αξία της, δύσκολα την εφαρμόζουμε. Και αυτό διότι σίγουρα απαιτεί μια ποιότητα στην σκέψη μας και τις ενέργειές μας. Παρόλα αυτά θεωρούμε ως Θεολόγοι, ότι ο άνθρωπος από την φύση του έχει και το καλό και το κακό σαν οντότητα και κατ' επέκταση έχει σημασία πως χρησιμοποιεί τις δυνάμεις του. Είναι στην δική του βούληση πως θα χρησιμοποιήσει τις δυνάμεις του. Το αυτεξούσιο έχει ακριβώς αυτή την έννοια.

Ασφαλώς η επίσημη πολιτεία δεν μπορεί να αφήνει αυτά τα θέματα στην τύχη τους. Έχει θεσμοθετήσει και έχει ειδικές επιτροπές που ασχολούνται με αυτά τα θέματα. Αυτό που έχει ιδιαίτερη αξία να γνωρίζουμε είναι ότι στους κόλπους της Εκκλησίας οι σύγχρονοι γέροντες έχουν να πούνε αρκετά σε αυτά τα θέματα. Η εμπειρία τους είναι χρήσιμη για εμάς, διότι ό,τι αναφέρουν φαίνεται να είναι προϊόν

Οικογένειας» του εαρινού εξαμήνου 2006, κεφάλαιο III. Βιοηθικές ενασχολήσεις στις Ορθόδοξες Εκκλησίες, 13 σ.

²¹ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική γάμου, Οικογένειας και ισότητας των δύο φύλων 2004, σ. 299 – 300, κεφάλαιο «Ανησυχίες». Αναφέρονται οι ηθικοί προβληματισμοί σε αυτά τα θέματα.

ώριμης σκέψης. Με τους σύγχρονους γέροντες λοιπόν και τις απόψεις τους στα θέματα ευγονικής, καλλιτεκνίας και οικογενειακής ζωής θα ασχοληθώ στο υπόλοιπο μέρος της εργασίας αυτής, με την ευχή να συντελέσω στο να καταγραφεί η ποιότητα σκέψης τους σε αυτά τα θέματα.

1.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Στο πρώτο μέρος της φροντιστηριακής εργασίας ασχολήθηκα με θέματα που σχετίζονται με τις ανακαλύψεις της επιστήμης στον χώρο της Βιοτεχνολογίας. Στα πλαίσια αυτά καταβλήθηκε προσπάθεια να εντοπιστούν οι αλλαγές που έχουν επέλθει από τις ανακαλύψεις της επιστήμης στον τομέα αυτό. Οι αλλαγές είναι πλείστες όπως επισημάνθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια.²² Αυτό όμως που επιχειρήθηκε είναι αυτές να ιδωθούν υπό το πρίσμα της Βιοηθικής και πιο συγκεκριμένα υπό το πρίσμα της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας. Με αυτό τον τρόπο ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται σφαιρικά ως ψυχοσωματική οντότητα και τα επιστημονικά επιτεύγματα έχουν ως στόχο μόνο το όφελος του ανθρώπου.

Στα πλαίσια αυτά δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι επιστημονικές ανακαλύψεις δεν αφορούν την σύγχρονη πραγματικότητα και τον άνθρωπο. Η διαχείρισή τους όμως προς όφελος του φαίνεται να είναι το αίτημα των καιρών. Η ορθή τους χρήση είναι μάλλον αυτή που μπορεί να φέρει ευημερία στον άνθρωπο. Η Θεολογία κάνει λόγο για αντιμετώπιση του ανθρώπου σύμφωνα με τις αρχές της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας. Δεν αντιτίθεται σε καμία νέα επιστημονική ανακάλυψη. Είναι άλλος ο ρόλος της επιστήμης και άλλος ο ρόλος της πίστης στην ζωή του ανθρώπου. Η Θεολογία όμως με τους Βιοηθικούς προβληματισμούς που θέτει προσπαθεί να είναι επίκουρος στον αγώνα για την σωστή χρήση των νέων επιστημονικών ανακαλύψεων στον τομέα της Γενετικής. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας γίνεται προσπάθεια να καταδειχθεί αυτό υπό το πρίσμα της σκέψης των σύγχρονων γερόντων.

²² Για περισσότερες πληροφορίες βλ. προηγούμενα κεφάλαια της παρούσης φροντιστηριακής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα βλ. κεφάλαια 1.1 Νέα δεδομένα στην σύγχρονη κοινωνία, 1.2 Βιολογική επανάσταση και σύγχρονος άνθρωπος, 1.3 Βιοτεχνολογία και Βιοηθική, 1.4 Ήθος και τεχνική. Δύο έννοιες παράλληλες;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΑΛΛΙΤΕΚΝΙΑ ΚΑΙ ΕΥΤΕΚΝΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ

2. ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΙΣΙΟ

2.1 Η ΤΕΚΝΟΠΟΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΠΑΪΣΙΟ. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΡΜΟΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

Οι σύγχρονοι γέροντες στέκονται αρκετά στις έννοιες καλλιτεκνία και ευτεκνία. Για αυτούς είναι δύο πολύ σημαντικές έννοιες οι οποίες θεμελιώνουν μια αρμονική οικογένεια. Η καλλιτεκνία είναι η υγιής τεκνογονία και η σύλληψη του εμβρύου. Για να συμβεί αυτό είναι αναγκαίο οι δύο γονείς να προσέχουν αρκετά την υγεία τους και την υγιεινή τους σε σχέση με τα θέματα της τεκνογονίας. Η ευτεκνία είναι αυτή η κατάσταση η οποία μπορεί να επιτρέψει στο ζευγάρι την τεκνοποίηση. Γι' αυτό τον λόγο είναι αναγκαίο να λειτουργούν προληπτικά σε σχέση με τα θέματα αυτά και πριν από την στιγμή της απόφασης της τεκνοποίησης. Υπό αυτές τις έννοιες οι σύγχρονοι γέροντες εξετάζουν το ζήτημα της τεκνοποιίας.

Ο Γέροντας Παίσιος πριν φτάσει στα θέματα της τεκνογονίας, αναφέρεται και δίνει ύψιστη σημασία στις προϋποθέσεις που συνιστούν μια αρμονική οικογένεια. Αυτές οι προϋποθέσεις βασίζονται πρωτίστως στην ορθή επιλογή συντρόφου. Τα θέματα της τεκνογονίας δεν είναι άσχετα με την επιλογή του συζύγου. Η σωστή επιλογή μας απελευθερώνει στα πλαίσια του γάμου. Δεν έχει τόση σημασία αν είναι όμορφη η σύζυγος, αλλά η ταπεινότητα και η απλότητα που την διακρίνει. Όταν η κοπέλα είναι θετικός άνθρωπος και προικισμένη με κάποια δόση ανδρισμού, χωρίς να έχει περισσότερο από ό,τι χρειάζεται γυναικείο χαρακτήρα, τότε και ο άνδρας βοηθιέται και βρίσκει κατανόηση στα προβλήματα της καθημερινότητας. Αν και οι

δύο έχουν φόβο Θεού και έχουν ταπεινώση, τότε πιασμένοι χέρι – χέρι, μπορούν να προχωρήσουν στην ζωή και να πληθύνουν την οικογένειά τους.²³

Αυτό που έχει επίσης ύψιστη σημασία είναι ότι η αρμονία στο ζευγάρι πολλές φορές βασίζεται στην διαφορά χαρακτήρων. Οι διαφορετικοί χαρακτήρες δημιουργούν αρμονία με την έννοια της αλληλοσυμπλήρωσης. Ο καθένας αναλαμβάνει διαφορετικές πρωτοβουλίες και ρόλους, ανάλογα με τον χαρακτήρα του. Όλοι οι άνθρωποι είμαστε διαφορετικοί μεταξύ μας, γι' αυτό και οι συγκρούσεις μεταξύ μας. Όμως αυτές πολλές φορές δεν συμβαίνουν εξαιτίας της διαφορετικότητάς μας, αλλά λόγω του εγωισμού μας. Η διαφορετικότητα είναι στοιχείο που καταδεικνύει την μοναδικότητά μας σύμφωνα με την Θεολογία μας. Και αυτό είναι το θαύμα της δημιουργίας, και ιδιαίτερα στον γάμο που καλείται και μικρή εκκλησία, δηλαδή η διαφορετικότητα μας να είναι το στοιχείο που μας ενώνει. Αν και οι δύο σύντροφοι είναι ήπιοι χαρακτήρες, τότε όλες οι στιγμές για αυτούς θα περνούσαν στα πλαίσια μιας ηρεμίας αλλά με αρνητική χροιά σε σημείο που να μην αναλαμβάνει κάποιος πρωτοβουλίες. Αν και οι δύο είναι τσιγκούνηδες τότε δεν θα είναι δυνατό να τηρηθεί μια ισορροπία. Αλλά και στην διαπαιδαγώγηση των τέκνων αν και οι δύο είναι υπερβολικά αυστηροί, τότε θα πιέζουν ασφυκτικά τα τέκνα.²⁴

Ο σεβασμός που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των συζύγων είναι ένα άλλο θέμα. Ο σεβασμός δημιουργεί ένα κλίμα αλληλοσυμπλήρωσης στο ζευγάρι και είναι προϋπόθεση για μια αρμονική ζωή. Όπως στο αυτοκίνητο για να προχωρήσει είναι απαραίτητο και το γκάζι και το φρένο, το ίδιο συμβαίνει και στο γάμο. Οι σύζυγοι ταιριάζουν επειδή δεν είναι ίδιοι. Ο ένας συμπληρώνει τον άλλο και έτσι καθίσταται λειτουργική η οικογένεια. Αλλά και στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών αν είναι διαφορετικοί οι σύζυγοι μπορούν να βοηθήσουν. Τα παιδιά παίρνουν στοιχεία του χαρακτήρα και από τους δύο γονείς. Ο καθένας πρέπει να συμβάλει με τον δικό του τρόπο. Όπως σε μια ομάδα ο ένας συμπληρώνει τον άλλο, το ίδιο συμβαίνει και στην οικογένεια. Οι κοινοί στόχοι και οι κοινές επιδιώξεις ενώνουν τους συζύγους. Φανταστείτε ο καθένας να είχε ατομικούς στόχους σε μια ομάδα. Ασφαλώς και το κάθε άτομο έχει τις δικές του επιδιώξεις, αλλά αυτές θα πρέπει να εναρμονίζονται με

²³ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ. 37. Αναφέρονται οι προϋποθέσεις επιλογής συντρόφου.

²⁴ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ.39 - 41. Αναφέρονται οι προϋποθέσεις επιλογής συντρόφου.

αυτές του συνόλου. Τότε η οικογενειακή ζωή διακατέχεται από ένα κλίμα αλληλοκατανόησης και αλληλοσυμπλήρωσης.

Ο άνδρας λέει η γραφή «έστι η κεφαλή της γυναικός». Ο άνδρας είναι η κεφαλή του σπιτιού. Η γυναίκα, λέει η γραφή «να φοβείται τον άνδρα». Το ρήμα «φοβείται» σημαίνει να σέβεται τον άνδρα. Αλλά και ο άνδρας να αγαπά και να σέβεται την γυναίκα του. Μέσα στην αγάπη είναι ο σεβασμός και μέσα στον σεβασμό είναι η αγάπη. Όταν λέμε ότι αγαπάμε κάποιον σημαίνει ότι τον σεβόμαστε. Διαφορετικά δεν μπορούμε να ισχυριζόμαστε ότι τον αγαπάμε. Οι δύο έννοιες αυτές είναι ταυτόσημες, δεν αντικρούονται, αλλά προϋποθέτει η μια την άλλη. Αυτά θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι υπερβαίνουν την αρχή της ισότητας. Αλλά η γραφή λέει « Αρχή σοφίας, φόβος Κυρίου». Ο φόβος του Θεού είναι ο σεβασμός στον Θεό. Με την έννοια αυτή ισχύει και στον γάμο, μιας και αυτή είπαμε ότι ονομάζεται «μικρή εκκλησία». Η έννοια του φόβου με την μορφή σεβασμού δημιουργεί την πνευματική συστολή. Και αυτή είναι απαραίτητο στοιχείο στο μυστήριο του Γάμου. Ο γάμος είναι ανάγκη να ενταχθεί στα πλαίσια της πνευματικότητας. Η ισότητα μπορεί να ισχύει μόνο σε ένα βαθμό και αυτό γιατί οι ρόλοι είναι διαφορετικοί για τους συζύγους.²⁵

Η αγάπη μεταξύ των συζύγων στον γάμο είναι ένα άλλο σημείο που είναι σημαντικό. Τους ενώνει ευγνωμοσύνη διότι ο ένας αγαπά τον άλλο γι' αυτό που του χαρίζει. Η γυναίκα δίνει στον άνδρα την εμπιστοσύνη, την αφοσίωση, την υπακοή. Ο άνδρας δίνει στην γυναίκα την σιγουριά ότι μπορεί να την προστατεύσει. Η γυναίκα είναι η αρχόντισσα του σπιτιού αλλά και η υπηρέτρια. Ο άνδρας είναι ο κυβερνήτης του σπιτιού αλλά και αυτός που κάνει όλα αυτά που δεν μπορεί η σύζυγος. Είναι εκεί για να την προστατεύει. Τα ανδρόγυνα για να ζήσουν αρμονικά πρέπει να έχουν εξαγνισμένη αγάπη, αλληλοπαρηγοριά και να μπορούν να τελούν τα πνευματικά τους καθήκοντα. Μόνο έτσι μπορούν να είναι ήρεμοι στην καθημερινή τους ζωή. Διότι ασφαλώς δεν είναι εύκολα τα θέματα του γάμου. Θα υπάρξουν και δύσκολες στιγμές και τότε ο ένας πρέπει να είναι σε θέση να στηρίζει τον άλλο. Θεμέλιο για την αρμονία είναι η αγάπη που προτρέπει στην θυσία. Όταν υπάρχει πνευματική και

²⁵ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερόν ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ.41 – 43. Αναφέρονται σημεία για το πώς εννοείται η ισότητα και η διαφορετικότητα στην Ορθόδοξη Θεολογία.

ακριβής αγάπη, τότε ο ένας στηρίζει τον άλλο στα δύσκολα και στα εύκολα. Με αυτό τον τρόπο έρχεται η χάρη του Θεού.²⁶

Ένα άλλο στοιχείο στο οποίο ο γέροντας δίνει την πρέπουσα σημασία είναι η υπομονή, η οποία πρέπει να διακρίνει τον άνθρωπο. Η υπομονή λύνει αρκετά προβλήματα της καθημερινότητας. Σε κάποιες περιπτώσεις οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα, προβλήματα που έχουν να κάνουν με την συμπεριφορά του ενός από τους δύο συζύγους. Όταν ο σύζυγος δεν εργάζεται όσο πρέπει για να συντηρήσει την οικογένειά του, τότε η σύζυγος αναγκάζεται να εργαστεί περισσότερο για να συντηρήσει την οικογένειά της. Σε αυτές τις περιπτώσεις η υπομονή είναι απαραίτητο εργαλείο και εφόδιο για να αντιμετωπιστεί μια τέτοια κατάσταση. Μάλιστα μπορεί να μην ευθύνεται η σύζυγος για αυτή την κατάσταση. Τέτοιες καταστάσεις δύσκολες είναι και όταν πρέπει να αντιμετωπιστεί μια κατάσταση μόνιμης μέθης του ενός από τους δύο συζύγους.²⁷ Δεν είναι τόσο εύκολο σε τέτοιες καταστάσεις να συστήσει κάποιος στο ζευγάρι να προβεί σε λύση του μυστηρίου του γάμου. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να λυθεί κάποιο πρόβλημα, αλλά δημιουργούνται άλλα. Το σημαντικότερο είναι ότι ο γάμος στα πλαίσια της Συμβουλευτικής Ποιμαντικής αντιμετωπίζεται ως κάτι μοναδικό και ιερό. Επίσης κάθε πρόβλημα που ανακύπτει αντιμετωπίζεται στα πλαίσια της Ορθόδοξης ανθρωπολογίας και εφαρμόζεται η αρχή της εξατομίκευσης. Αυτό το έχει κατά νου και ο Γέροντας Παΐσιος. Κάθε περίπτωση για αυτόν είναι ξεχωριστή. Σε πολλές περιπτώσεις όταν το πρόβλημα που καλείται να λύσει είναι δύσκολο, τότε δεν διστάζει να υπερβεί κατ' οικονομία ακόμα και αυτό που θα έπρεπε να πει στα πλαίσια της Ορθόδοξης Θεώρησης των πραγμάτων.

2.2 ΠΕΡΙ ΤΕΚΝΟΠΟΙΑΣ

Ο Θεός όταν έπλασε τον άνθρωπο ήθελε να γεννιούνται οι άνθρωποι απαθώς. Το σαρκικό φρόνιμα απουσίαζε από την προπεπτωκία φύση. Μετά την πτώση των πρωτόπλαστων, το σαρκικό φρόνιμα χαρακτηρίζει τις σχέσεις των δύο φύλων. Μόλις

²⁶ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 43 – 46.

²⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 47 – 51. Αναφέρεται γιατί είναι χάρισμα στον γάμο η υπομονή.

βρέθηκε ένα ζευγάρι που δεν είχε καθόλου σαρκικό φρόνιμα, οι Άγιοι Ιωακείμ και Άννα, τότε γεννήθηκε η Παναγία. Οι Άγιοι Ιωακείμ και Άννα δεν είχαν καθόλου σαρκικό φρόνιμα. Ο Χριστός θα ερχόταν νωρίτερα στην γη αν υπήρχε ένα αγνό ζευγάρι. Η Παναγία δεν ήταν απαλλαγμένη από το προπατορικό αμάρτημα, αλλά γεννήθηκε όπως ακριβώς ήθελε ο Θεός να γεννιούνται οι άνθρωποι μετά την δημιουργία. Οι Άγιοι Θεοπάτορες συνήλθαν όχι από σαρκική επιθυμία, αλλά από υπακοή στον Θεό.²⁸

Ο Θεός όμως «εποίησε τα πάντα, καλά λίαν». Οικονόμησε να υπάρχει αυτή η φυσική έλξη στα δύο φύλα, μετά την πτώση των πρωτοπλάστων. Αυτή η φυσική έλξη κάνει τους ανθρώπους να θέλουν να μείνουν μαζί και να νυμφεύονται. Αν απουσίαζε αυτή η φυσική έλξη, τότε ο άνθρωπος θα σκεφτόταν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μετά και δεν θα νυμφεύονταν. Το σαρκικό φρόνιμα μετά την πτώση των πρωτοπλάστων, σε άλλα ζευγάρια μπορεί να υπάρχει σε λιγότερο βαθμό και σε άλλα σε περισσότερο. Όλοι όμως οι άνθρωποι αν θέλουν να φτάσουν στο καθ' ομοίωση μπορούν να αγωνιστούν για να φτάσουν στην απάθεια. Ο άνθρωπος δεν είναι μόνο από σάρκα, και αυτό είναι κάτι που θα πρέπει να υπάρχει στους λογισμούς μας. Εκτός από τις σαρκικές μας επιθυμίες, έχουμε και πνευματικές αναζητήσεις, εφόσον είμαστε πλασμένοι κατ' εικόνα Θεού. Παρόλο που μπορεί να επιλέγουμε τον έγγαμο βίο αυτό είναι κάτι το οποίο υπάρχει σε κάθε άνθρωπο, δηλαδή η τροφή που ζητάει το πνεύμα μας. Η σάρκα όταν υποτάσσεται στο πνεύμα, ο άνθρωπος έχει την δυνατότητα να οργανώνει και να κατευθύνει την ζωή του βάση ιδανικών στηριζόμενος στην πνευματικότητα.

Εξάλλου οι γονείς πρέπει να συλλογίζονται και τούτο, ότι δηλαδή στην οικογένεια συντελείται και μια άλλη βασική λειτουργία, αυτή της διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Ένα παιδί που οι γονείς του έχουν πολύ σαρκικό φρόνιμα, δεν μπορεί παρά να αποχτήσει και το ίδιο. Η διαπαιδαγώγηση ακολουθεί σαν βασικό κανόνα αυτό της μίμησης. Είναι προτιμότερο αυτό που θέλει κάποιος να διδάξει με τα λόγια, να το διδάσκει με τα έργα. Το ίδιο ισχύει και στην διαπαιδαγώγηση των τέκνων. Όσα οι γονείς θέλουν να διδάξουν δεν έχουν παρά να το εφαρμόσουν στην καθημερινή τους ζωή. Ένα παιδί που οι γονείς του έχουν πολύ σαρκικό φρόνιμα, έχει από μικρό

²⁸ Για περισσότερες πληροφορίες,. Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερόν ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 61 – 62. Αναφέρεται ο τρόπος που γεννήθηκε η Παναγία για να δείξει ο Γέροντας τον τρόπο που είχε οικονομήσει ο Θεός για τον άνθρωπο για το θέμα της τεκνοποιίας.

τέτοιες τάσεις γιατί παίρνει το σαρκικό φρόνιμα από τους ίδιους.²⁹ Αυτές είναι μερικές από τις προϋποθέσεις για την τεκνοποιία. Αυτό που ισχύει πάντως στα ζευγάρια είναι ότι σίγουρα και μέσα από τον γάμο μπορεί ο άνθρωπος να τελειοποιηθεί, αρκεί να αγωνίζεται διαρκώς. Δεν είναι ανάγκη να ακολουθήσει την μοναχική ζωή για να έρθει κοντά στον Θεό. Ο γάμος είναι από μόνος τους μια αγωνιστική δοκιμασία, που μπορεί να οδηγήσει τους συζύγους στην τελείωση και την αρμονία, φτάνει να το επιθυμούν και οι δύο. Ο γάμος αν έχει θεμελιωθεί σωστά, απελευθερώνει τον άνθρωπο και δεν τον δεσμεύει.

Το θέμα της τεκνογονίας είναι από τα πιο σημαντικά θέματα στον γάμο. Τα παιδιά ενώνουν το ζευγάρι. Αποτελούν για τον γάμο ίσως αυτό που θα λέγαμε έρωτα στο ζευγάρι, για να μετασχηματιστεί αργότερα σε αγάπη. Διαφορετικά οι άνθρωποι θα ήταν μαζί μόνο από την καταδυνάστευση του σαρκικού φρονήματος. Το θέμα όμως της τεκνοποιίας συμφέρει οι άνθρωποι να το αφήσουν στον Θεό. Η πίστη ότι ο Θεός που οικονομεί για τα πάντα θα οικονομήσει και για τα δικά τους παιδιά, απαλλάσσει το ζευγάρι από το άγχος της τεκνοποιίας. Εξάλλου ο άνθρωπος δεν είναι πλασμένος για να οικονομεί τέτοια θέματα. Αυτά έχουν δημιουργηθεί με μεγάλη σοφία και ακολουθούν μια νομοτέλεια και μια συνέπεια πέραν της λογικής του ανθρώπου. Η γέννηση ενός παιδιού είναι ένα μικρό θαύμα το οποίο ο άνθρωπος αν αφεθεί θα το ζήσει. Τα θαύματα δεν τα ζητάει ο άνθρωπος αλλά αξιώνεται να τα ζήσει. Τότε μόνο αισθάνεται το μεγαλείο του Θεού και της φύσης. Η εμπιστοσύνη στην Θεία πρόνοια μας εντάσσει στην νομοτέλεια που διέπει τον κόσμο και τον άνθρωπο. Ο προγραμματισμός σε αυτά τα θέματα μάλλον άγχη προσθέτει στον άνθρωπο, διότι αυτά τα θέματα δεν έχουν ανάγκη τον δικό του προγραμματισμό. Αυτό μάλλον που οικονομούν οι νυμφευμένοι είναι το θέμα της μεταξύ τους αγάπης, ευσέβειας, καλοσύνης και τελείωσης.³⁰

Ένα άλλο σημαντικό θέμα που θα πρέπει να διαχειριστούν στον γάμο οι σύζυγοι είναι αυτό της οικονομίας για τις βιοτικές μέριμνες. Στον γάμο το ζευγάρι λειτουργεί σαν σύνολο, σαν ομάδα που καλείται να διαχειριστεί την οικογενειακή

²⁹ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 63. Ο Γέροντας σε αυτό το κεφάλαιο επισημαίνει την σπουδαιότητα της εγκράτειας στον έγγαμο βίο. Δεν είναι βέβαια δυνατό να φτάσουν όλοι στην απουσία του σαρκικού φρονήματος, αλλά η προσπάθεια κάνει τον άνθρωπο να ευτυχεί μέσα στον γάμο.

³⁰ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 64 – 65. Το θέμα της τεκνογονίας είναι θέμα που πρέπει να αφήνεται στον Θεό.

περιουσία. Για να δημιουργήσει ο άνθρωπος ένα σπιτικό στην σύγχρονη εποχή είναι ανάγκη να εργαστεί, για να μπορέσει να στεγάσει την οικογένειά του. Μάλιστα σήμερα που η κοινωνία μας διακατέχεται από υπερκαταναλωτισμό, ο άνθρωπος μάλλον εργάζεται περισσότερο από το δέον. Τα σύγχρονα ζευγάρια προσπαθούν να τακτοποιήσουν πρώτα όλα τα άλλα και μετά να σκεφτούν τα υπόλοιπα. Έτσι αυτού του τύπου τα ζευγάρια καταλήγουν στο αντίθετο άκρο από τα προηγούμενα, δηλ. από αυτά που αγχώνονται υπερβολικά για το θέμα της τεκνοποιίας. Αυτού του τύπου τα ζευγάρια μάλλον φαίνεται να αφήνουν τελευταίο το θέμα της τεκνοποιίας στον γάμο τους. Και αυτοί με την σειρά τους βεβαίως δεν λαμβάνουν υπ' όψη τους καθόλου τον Θεό. Ο Γέροντας Παΐσιος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι επικρατεί η σκέψη σε αυτούς τους ανθρώπους «σήμερα η ζωή είναι δύσκολή, ένα παιδί φτάνει γιατί και αυτό με δυσκολία το μεγαλώνεις». Στον γάμο πρέπει να υπάρχουν και σαν σκοπός τα παιδιά. Τα παιδιά είναι αυτά που συγκρατούν και ενώνουν το ζευγάρι, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, αυτά είναι ο έρωτας και η αγάπη στο ζευγάρι.³¹

2.3 ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗΝ ΤΕΚΝΟΠΟΙΑ

Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία στην εποχή μας είναι το γεγονός ότι όλο και περισσότερα ανδρόγυνα αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά την τεκνοποιία. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες. Τα αίτια είναι διαφορετικά σε κάθε περίπτωση, το γεγονός πάντως μένει. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής μάλλον φαίνεται να έχει επιφέρει κάποια διαταραχή στην νομοτέλεια που διέπει αυτά τα θέματα, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή. Πριν ανατρέξουμε σε παράγοντες που σχετίζονται με την επιστήμη, συνεπές θα ήταν να εστιάσουμε καταρχήν στην θεώρηση που έχει ο άνθρωπος για τα πράγματα και στον τρόπο που τα αντιμετωπίζει.

Στην σύγχρονη εποχή βλέπουμε ότι οι γυναίκες αλλά και οι άνδρες αργούν να νυμφευτούν. Αυτό είναι ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζει την εποχή μας, Δεν καθίσταται αναγκαίο σε αυτό το σημείο να αναζητήσουμε γενικότερα αίτια του σύγχρονου τρόπου ζωής που οδηγούν σε μια τέτοια στάση. Αυτά μάλλον πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα μιας γενικότερης προβληματικής για τον σύγχρονο τρόπο

³¹ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερόν ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 64 – 66. Αναφέρει ο γέροντας χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας στα θέματα του γάμου, σχετικά με τα θέματα της τεκνοποιίας.

ζωής, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα. Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία να εξεταστεί είναι όταν αυτό συμβαίνει για λόγους εκλεκτικότητας. Πιο συγκεκριμένα μπορεί μια γυναίκα να καθυστερεί να κάνει οικογένεια γιατί επιθυμεί να επιλέξει τον καλύτερο. Με κανέναν δηλαδή δεν είναι ευχαριστημένη. Σε αυτές τις περιπτώσεις λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι και έπειτα δεν μπορεί να κάνει παιδιά. Άλλες κοπέλες δεν μπορούν να κάνουν παιδιά γιατί στα νεανικά τους χρόνια έζησαν έντονη ζωή. Και σε αυτές τις περιπτώσεις λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι.

Άλλη περίπτωση είναι μια γυναίκα ή ένας άνδρας να δίνει υπόσχεση σε κάποιον ότι θα τον νυμφευτεί και έπειτα να ενδιαφέρεται για κάποιον άλλο. Σε αυτή την περίπτωση λειτουργούν με την σειρά τους οι πνευματικοί νόμοι και αργότερα δεν μπορούν να αποκτήσουν παιδί. Αυτό που είναι σημαντικό να αναφέρουμε είναι ότι όταν λέμε ότι λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι, εννοούμε ότι ο άνθρωπος έχοντας μια τέτοια στάση και θεώρηση των πραγμάτων δεν βοηθείται να κάνει μια ουσιαστική και σωστή επιλογή και σπαταλά τον χρόνο του. Διότι άλλο είναι να είναι κάποιος σκεπτικιστής σχετικά με μια σωστή επιλογή συντρόφου για γάμο και άλλο να σπαταλά τον χρόνο του. Σε αυτές τις περιπτώσεις όταν κάποιος εγκαταλειφθεί από κάποιον καθόλου δεν πρέπει να λυπάται, διότι αυτό θα γινόταν αργότερα και μάλλον θα πρέπει να είναι ευτυχής που δεν είχε δημιουργήσει οικογένεια με τέτοιο σύζυγο.³²

Υπάρχει όμως και η αντίθετη περίπτωση, αυτή δηλαδή που κυλούν ομαλά τα πράγματα στην διαπροσωπική σχέση των συζύγων, αλλά αντιμετωπίζουν το πρόβλημα ότι δεν μπορούν να τεκνοποιήσουν. Αρχίζει έτσι η αγωνία μήπως κάποιος από τους δύο αντιμετωπίζει κάποιο γενετικό πρόβλημα στο θέμα της αναπαραγωγής. Αυτό που πρέπει να έχει κάποιος κατά νου είναι ότι το άγχος και η αγωνία, όπως έχει επισημανθεί και επιστημονικά, είναι ο χειρότερος σύμμαχος σε αυτές τις περιπτώσεις. Με το άγχος είναι αδύνατο να λειτουργήσει σωστά ο ανθρώπινος οργανισμός. Σε αυτές τις περιπτώσεις λειτουργούν και πάλι οι πνευματικοί νόμοι. Μερικές φορές σκόπιμα ο Θεός αργεί να δώσει απογόνους. Οι φυσικοί νόμοι και οι νόμοι του Θεού λειτουργούν παιδευτικά σε αυτές τις περιπτώσεις. Όπως επισημάνθηκε σε άλλο σημείο, τα θέματα της τεκνοποιίας άπτονται στην Θεία βούληση. Ο άνθρωπος απλά μετέχει στην αναγέννηση για να πετύχει την Θέωση γινόμενος ο ίδιος συνδημιουργός με το Θείο. Οι σύζυγοι πρέπει να είναι πάντα έτοιμοι να δεχτούν το θέλημα του Θεού στη ζωή τους. Αυτός που εμπιστεύεται τον εαυτό του στον Θεό, σίγουρα ο Θεός δεν

³² Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 68 –69.

τον εγκαταλείπει. Όταν ο άνθρωπος δεν δέχεται το θέλημα του Θεού, είναι σαν να θεωρεί πως ότι συμβαίνει δεν έχει ουσία και νόημα. Στον κόσμο όμως όλα είναι πλασμένα με μια τάξη και νομοτέλεια πέραν από αυτή που μπορεί να κατανοήσει το λογικό του ανθρώπου.³³

Το θέμα της τεκνοποιίας κατά συνέπεια δεν εξαρτάται μόνο από τον άνθρωπο αλλά και από τον Θεό. Γι' αυτό τον λόγο απαιτείται ταπείνωση. Η ταπείνωση είναι στοιχείο καλής οικονομίας για την οικογενειακή ζωή και σίγουρα ανταμείβεται από τον Θεό. Όταν ο Θεός βλέπει την δυσκολία σε κάποιο αντρόγυνο να αποκτήσει παιδιά και αυτοί έχουν ταπείνωση, τότε τους ανταμείβει. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των Θεοπατόρων, αλλά και κάποιου ζευγαριού που απέκτησε παιδιά σε μεγάλη ηλικία όταν πια τα υπόλοιπα παιδιά τους είχαν φύγει από το σπίτι. Ο γέροντας Παΐσιος αναφέρει αρκετά τέτοια παραδείγματα τα οποία αντιμετώπισε στην Συμβουλευτική του με νέα ζευγάρια. Είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου τέτοια παραδείγματα, διότι αυτά μας απαλλάσσουν από το έντονο άγχος της τεκνοποιίας.

Υπάρχει όμως και άλλος τρόπος θεώρησης του θέματος σε περιπτώσεις ατεκνίας. Η ατεκνία όταν αξιοποιηθεί πνευματικά από τον άνθρωπο τότε είναι δυνατό να τον βοηθήσει ψυχικά. Υπάρχουν τόσα παιδιά ορφανά στον κόσμο και μπορεί ο άτεκνος άνθρωπος να γίνει πνευματικός πατέρας σε ένα από αυτά. Όταν ο Θεός δεν δίνει παιδιά στο ζευγάρι, το κάνει μάλλον για να αγαπήσουν όλα τα άλλα παιδιά. Μπορούν επίσης να υιοθετήσουν κάποιο ορφανό παιδί και να είναι σαν δικό τους.³⁴ Είναι μάλλον εγωιστική συμπεριφορά και δεν εξυπηρετεί και τον ίδιο τον άνθρωπο όταν ο Θεός δεν δίνει παιδιά, να εμμένει κολλημένος σε αυτή την σκέψη και να μην υιοθετεί κάποιο παιδί. Πολλές φορές το ζευγάρι αντιμετωπίζει προβλήματα στην διαδικασία της υιοθεσίας, είτε γιατί αυτή μπορεί να μην είναι επιθυμητή από τον ένα από τους δύο, είτε γιατί μπορεί να συντρέχουν διαδικαστικά κωλύματα. Και σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να αντιμετωπίσει θετικά το θέμα και να σταθεί πνευματικά αλλά και υλικά σε κάποιο ορφανό παιδί. Έτσι και κάποιο παιδί βοηθά, αλλά και ο ίδιος οικονομείται και διοχετεύει αυτήν την επιθυμία με θετικό τρόπο σε κάποιο άλλο παιδί. Όποιος συντελεί στην πνευματική αναγέννηση ενός παιδιού, ο Θεός σίγουρα

³³ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερόν ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 68 –69. Αναφέρεται από τον γέροντα το παράδειγμα των Θεοπατόρων Ιωακείμ και Άννας που απέκτησαν παιδιά σε μεγάλη ηλικία.

³⁴ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερόν ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 70 – 71. Δίνονται συμβουλές για περιπτώσεις ατεκνίας.

τον ανταμείβει με την αιώνια ζωή. Τα παιδιά έχουν το χάρισμα της ταπεινώσης και γι' αυτό όποιος τα μιμείται ταπεινώνεται και κερδίζει την αιώνια ζωή.³⁵

Ο γέροντας μάλιστα αναφέρει χαρακτηριστικά την περίπτωση μιας ταπεινής και καλής συζύγου, η οποία όταν νυμφεύτηκε εγκατέλειψε την δουλειά της ως καθηγήτρια για να αφοσιωθεί στην ανατροφή των παιδιών της και να γίνει καλή μητέρα. Όμως με τον σύζυγό της δεν μπόρεσαν να κάνουν παιδιά και ρωτούσε τον γέροντα τι έφταιξε γιατί αυτή πραγματικά άφησε την ζωή της με την ελπίδα να αφιερωθεί στον ρόλο της μητέρας. Ο γέροντας με πολλή σύνεση της απάντησε ότι δεν πρέπει να στενοχωριέται καθόλου, διότι μεριμνά για τις σπουδές τόσων παιδιών και για την πνευματικά τους αναγέννηση. Ο Θεός σίγουρα βλέπει όλη αυτή της την προσπάθεια και θα την ανταμείψει στην άλλη ζωή.³⁶

2.4 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΜΒΛΩΣΕΩΝ

Το ζήτημα των αμβλώσεων είναι γνωστό στην σύγχρονη εποχή, κυρίως οι διαστάσεις που έχει λάβει αυτό. Ο αριθμός των αμβλώσεων στις σύγχρονες κοινωνίες έχει αυξηθεί σημαντικά. Μάλιστα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα ποσοστά είναι πλέον ανησυχητικά. Η άμβλωση είναι μια απόφαση που καθορίζει την ζωή του ανθρώπου και περισσότερο της γυναίκας, κυρίως σε ψυχολογικό επίπεδο, διότι διαταράσσεται η λειτουργία του σώματός της σε πρώτη θεώρηση. Αυτό δεν μπορεί παρά να διαταράσσει και την ψυχολογική λειτουργία της. Η άμβλωση πρώτα απ' όλα είναι διακοπή της ζωής που κυοφορεί η γυναίκα. Σε δεύτερη θεώρηση διαταράσσει την διαπροσωπική σχέση του ζευγαριού. Σαφέστατα μια τέτοια απόφαση δεν μπορεί παρά να επιδράσει μετασχηματιστικά στην σχέση του ζευγαριού. Οι αντιδράσεις μετά την άμβλωση έχει αποδειχθεί ότι ποικίλουν από άνθρωπο σε άνθρωπο και μπορεί να είναι ακραίες, όπως και η ουσία άλλωστε μιας τέτοιας απόφασης. Έχουν αναφερθεί περιπτώσεις μέχρι και κατάθλιψης.

Αυτό που είναι αρκετά σημαντικό είναι ότι μια τέτοια απόφαση δεν μπορεί να αλλάξει μετά. Για αυτό τον λόγο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με σύνεση εκ' των

³⁵ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 72.

³⁶ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ 72.

προτέρων. Η συμβουλευτική σε τέτοια θέματα και αποφάσεις καθίσταται αναγκαία ιδιαίτερα για την γυναίκα. Μάλιστα στα πλαίσια της Συμβουλευτικής Ποιμαντικής αυτά τα ζητήματα προσπαθεί ο ειδικός να τα προλάβει, πριν χρειαστεί να τα αντιμετωπίσει. Το ζευγάρι σύμφωνα με την Ποιμαντική θεώρηση είναι ένα και μοναδικό, και για αυτό τον λόγο και το δώρο του Θεού στην ζωή τους που δεν είναι άλλο από το παιδί τους, είναι ένα και μοναδικό. Δεν είναι εύκολη απόφαση ούτε πρέπει να λαμβάνεται εύκολα η απόφαση να «σκοτώνει» κάποιος μια ανθρώπινη ζωή. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια τέτοια απόφαση είναι «φόνος», διότι έχει πλέον αποδειχθεί επιστημονικά ότι η ζωή αρχίζει από την στιγμή της συλλήψεως. Αυτή η απόφαση δεν μπορεί παρά να βαραίνει τον άνθρωπο με τύψεις, ενοχές και την αίσθηση της αμαρτίας. Όταν λέμε αμαρτία εννοούμε ότι αυτή η απόφαση γεμίζει τον άνθρωπο με δεύτερες σκέψεις οι οποίες τον βαραίνουν σε όλη του την μετέπειτα ζωή.

Ο γέροντας Παίσιος αντιμετωπίζει με περίσκεψη το ζήτημα των αμβλώσεων. Αναφέρει συγκεκριμένες περιπτώσεις για να κάνει σαφές ότι κάποιες περιπτώσεις είναι αρκετά δύσκολες και ιδιαίτερες. Βέβαια με αυτόν τον τρόπο θέλει να κάνει σαφές ότι δεν θεωρεί ότι ένα ζευγάρι φτάνει τόσο εύκολα σε μια απόφαση. Υπολογίζει ο γέροντας όλες τις παραμέτρους που οδηγούν το ζευγάρι σε τέτοιες σκέψεις, για να μπορέσει να τους πλησιάσει και να εφαρμόσει καλύτερα την συμβουλευτική του, η οποία βασίζεται στις αρχές της Ορθόδοξης ανθρωπολογίας. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζει τον άνθρωπο σαν ολότητα, και προσεγγίζει όλο το φάσμα του προβληματισμού του. Αυτό που έχει σημασία είναι το ζευγάρι να οδηγηθεί στην απόφαση που θα λειτουργήσει θετικά στην ζωή του. Σαν βάση θεωρεί την ευτυχία του ανθρώπου με τρόπο τέτοιο που δεν εναντιώνεται στην φύση του. Η φύση του ανθρώπου είναι σαφέστατα να τεκνοποιεί στα πλαίσια του γάμου όταν το παιδί είναι αποτέλεσμα της αρμονίας των συζύγων. Το παιδί είναι ο «έρωτας» στο ζευγάρι και μια νέα ζωή που είναι μέρος της οικογένειάς τους.

Αναφέρει χαρακτηριστικές περιπτώσεις ανθρώπων που βρέθηκαν στο δίλημμα της αμβλώσης και απευθύνθηκαν σε αυτόν για Συμβουλευτική. Μια γυναίκα σε προχωρημένη ηλικία έμεινε έγκυος και ο σύζυγός της ζήτησε να κάνει αμβλώση διότι τα υπόλοιπα παιδιά τους ήταν σε μεγάλη ηλικία. Μάλιστα την απειλούσε ότι θα την χωρίσει. Αυτό όμως που ο γέροντας Παίσιος εντόπισε είναι ότι και αυτό να κάνει,

δηλαδή την άμβλωση, τα υπόλοιπα παιδιά της θα το πληρώσουν.³⁷ Μια τέτοια απόφαση δεν μπορεί παρά να επηρεάσει όλη την οικογένεια. Επίσης σε αυτές τις περιπτώσεις συντελούν και οι πνευματικοί νόμοι ώστε ο άνθρωπος να φτάσει τελικά σε σημείο να συνειδητοποιήσει το μέγεθος μιας τέτοιας απόφασης. Αυτό τελικά που είναι σημαντικό είναι η πρόληψη μιας αρνητικής κατάστασης.

Αυτό που εμφανίζεται ως οξύμωρο στην εποχή μας είναι ότι οι άνθρωποι με τις άμβλώσεις σκοτώνουν υγιή παιδιά και άλλα που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, προσπαθούν να τα βοηθήσουν και να τα κρατήσουν στην ζωή με οποιοδήποτε κόστος. Παλαιότερα δεν συνέβαινε αυτό. Η επιστήμη σήμερα μας έχει δώσει τέτοιες δυνατότητες. Αυτό που θέλει να τονίσει σε αυτό το σημείο ο γέροντας, είναι ότι η χρήση που κάνει ο άνθρωπος των επιστημονικών ανακαλύψεων, τελικά φαίνεται παράλογη και σαν να ενεργεί ο ίδιος σε βάρος της ζωής του. Αυτός ο προβληματισμός είναι ουσιαστικός και μας κάνει να αναλογιστούμε για τον τρόπο που ορίζουμε πλέον το νόημα της ζωής μας. Πολλοί επίσης έχουν σαν επιχείρημα ότι ο κόσμος μας έχει πληθύνει τόσο πολύ που δεν υπάρχει τόση τροφή για να συντηρηθούν τόσες ζωές. Αυτό όμως μάλλον αποδεικνύεται παράλογο διότι υπάρχει τόση γη ακαλλιέργητη που αρκεί για να επιβιώσουμε όλοι. Ο άνθρωπος εξάλλου δεν χρειάζεται τόσα πολλά πράγματα, όσα ο ίδιος θεωρεί, για να επιβιώσει. Μάλλον ο σύγχρονος τρόπος ζωής και ο υπερκαταναλωτισμός μας έχουν οδηγήσει σε αυτήν την σκέψη. Πετάμε τέτοια πληθώρα προϊόντων, που αρκεί για όλους μας τελικά για να επιβιώσουμε. Στην Αφρική πεθαίνουν τόσα παιδάκια, ενώ στην Ευρώπη και στην Αμερική καίνε το σιτάρι.³⁸

Ο γέροντας Παΐσιος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι με την συμβολή της πολιτείας και των οργανισμών μπορεί να υπάρξει κινητοποίηση ώστε η πολιτεία να μην δείχνει ανοχή σε αυτά τα ζητήματα. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να συντελέσει και η πολιτεία στην διαμόρφωση μια νέας νοοτροπίας για το θέμα αυτό, που πλέον έχει λάβει κοινωνικές διαστάσεις. Η ανθρώπινη ζωή και η αξία της είναι μέγιστης σημασίας αγαθό για τον άνθρωπο ως μονάδα, αλλά εξίσου σημαντικό είναι και για το κοινωνικό σύνολο. Καθίσταται αναγκαία η προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση από τον οποιοδήποτε φορέα μπορεί να συμβάλλει. Η πολιτεία έχει μάλλον χρέος να

³⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ. 76 – 77.

³⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ. 77.

συμβάλλει σε αυτήν την κατεύθυνση, αφού και ο ρόλος της το υπαγορεύει. Δεν θα ήταν υπερβολή να αναφερθεί ότι και αυτή με την σειρά της έχει μερίδιο ευθύνης για την αύξηση του ποσοστού των αμβλώσεων. Το ζήτημα όμως είναι όχι η επίρριψη ευθυνών, αλλά η ενσυναίσθηση της ευθύνης της διαπαιδαγώγησης και ενημέρωσης για ένα τέτοιο ζήτημα που αφορά όλους μας. Και η εκκλησία με την σειρά της πρέπει να αναλάβει ενεργό ρόλο και να συμμετέχει σε αυτό το θέμα. Είναι ένα κοινωνικό ζήτημα και η Εκκλησία ως κοινωνία προσώπων είναι κατεξοχήν αυτή που μπορεί να στοιχειοθετήσει μια κατεύθυνση στο ζήτημα των αμβλώσεων.³⁹

2.5 Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΤΕΚΝΙΑΣ

Υπάρχει και το ζήτημα της αξιοποίησης της ατεκνίας κυρίως από την γυναίκα. Η γυναίκα αν δεν αξιοποιήσει αυτό το ζήτημα πνευματικά, τότε βασανίζεται και δημιουργούνται σε αυτή αρκετά προβλήματα. Η ατεκνία είναι πληγή για τον άνθρωπο αν αυτός δεν διοχετεύσει διαφορετικά την ενέργειά του. Σε αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να στραφεί ο καθένας που αντιμετωπίζει αυτά τα ζητήματα. Ο κάθε άνθρωπος είναι πλασμένος για να προσφέρει αγάπη και ιδιαίτερα η γυναίκα, που από την φύση της είναι πιο συναισθηματική από τον άνδρα. Η αγάπη που έχει στην καρδιά της η γυναίκα από την φύση της, πρέπει να βρει διέξοδο. Υπάρχουν παραδείγματα γυναικών που την ατεκνία την αξιοποίησαν πνευματικά και αυτό έφερε ωφέλεια στην ζωή τους.

Υπάρχουν τόσα ορφανά παιδιά στα ιδρύματα, που περιμένουν και αυτά να νιώσουν αγάπη. Μπορούν να διοχετεύσουν σε αυτό τον σκοπό την αγάπη τους οι γυναίκες που αντιμετωπίζουν την ατεκνία. Δεν έχει τόση σημασία που δεν έχουν κυφορήσει μια ανθρώπινη ζωή, αυτό μπορεί να το στερήθηκαν, όμως μπορούν να μην στερηθούν την αγάπη και το συναισθηματικό δεσμό που αναπτύσσεται ανάμεσα σε ένα παιδί και μια γυναίκα. Μπορεί το σώμα να καθίσταται αδύναμο μερικές φορές να ολοκληρώσει την ύπαρξη του ανθρώπου, αλλά η ψυχή του δεν παύει να νιώθει τα ίδια συναισθήματα αν ο ίδιος ο άνθρωπος το επιτρέψει. Αντίθετα αν ο ίδιος σαν πυρήνα της ζωής του θέσει το γεγονός της ατεκνίας, τότε όλες του οι ενέργειες και η ύπαρξή του, θα περιστρέφονται με γνώμονα αυτό. Μερικές φορές και οι ίδιοι οι

³⁹ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριου «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ. 78.

κοινωνικοί θεσμοί μας εγκλωβίζουν σε μια τέτοια αντιμετώπιση. Ο άνθρωπος όμως που έχει δοκιμαστεί, θεωρητικά τουλάχιστον πρέπει να έχει την ικανότητα να εντοπίζει την ουσία των πραγμάτων. Σε αυτά τα πλαίσια προσπαθεί να συμβάλλει η Συμβουλευτική Ποιμαντική. Ο γέροντας Παΐσιος αναφέρει περιπτώσεις που αξιοποίησαν πνευματικά την ατεκνία και τα οφέλη που καρπώθηκαν από αυτή την ενέργεια.⁴⁰ Αναφέρεται η περίπτωση μιας γυναίκας η οποία είχε πολλά πνευματικά παιδιά και τα φρόντιζε σαν να ήταν δικά της. Σε αυτή την περίπτωση και με αυτό τον τρόπο διοχέτευσε την αγάπη της με ουσιαστικό τρόπο.

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί και να τονιστεί είναι ότι ο Γέροντας Παΐσιος εφαρμόζει την Συμβουλευτική Ποιμαντική εφαρμόζοντας την αρχή της εξατομίκευσης. Αξιοποιεί όλα τα στοιχεία της κάθε περίπτωσης ώστε η Συμβουλευτική του να είναι στα πλαίσια της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας, αλλά παράλληλα να ευθυγραμμίζεται με τον ψυχικό κόσμο του συμβουλευόμενου. Καμία Συμβουλευτική δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική αν δεν λαμβάνει υπόψη της το άλλο πρόσωπο. Τότε είναι φυσικό να μην αισθανθεί ο συμβουλευόμενος καμία εμπιστοσύνη στο πρόσωπο αυτού που ασκεί την Συμβουλευτική. Άλλο σημαντικό στοιχείο είναι κάποιες αρχές οι οποίες πρέπει να διακρίνουν αυτόν που λειτουργεί παρεμβατικά σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, αυτές είναι οι αρχές της ενσυναίσθησης και της αποδοχής του άλλου προσώπου. Για να υπάρξει επικοινωνία και σχέση πρέπει να υπάρχουν τρία πρόσωπα, εμείς, ο άλλος και η σχέση μας με τον εαυτό μας και αυτό που είμαστε. Ο σεβασμός της προσωπικότητας και της διαφορετικότητας του άλλου είναι βασικές αρχές της επικοινωνίας και της σχέσης. Μόνο αν πραγματικά έρθουμε στην θέση του άλλου μπορούμε να τον κατανοήσουμε, να τον κάνουμε να μας εμπιστευτεί και τελικά να είμαστε αποτελεσματικοί στην Συμβουλευτική μας. Αυτό βλέπουμε ότι εφαρμόζει και ο Γέροντας Παΐσιος. Αν και πιθανόν δεν γνωρίζει αυτούς τους όρους της Ουμανιστικής Ψυχολογίας του Rogers, εντούτοις τους εφαρμόζει στην πράξη.⁴¹

⁴⁰ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ' Οικογενειακή ζωή. Ιερών ησυχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ. 81 – 82.

⁴¹ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Α. Μ. Σταυρόπουλου «Η επιστήμη και η τέχνη της Ποιμαντικής». Εκδόσεις Αρμός. Αθήνα 1997, σ. 53 – 56, κεφάλαιο «Σχέσεις των φύλων στην Ορθόδοξη Εκκλησία».

3. ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΡΦΥΡΙΟ

3.1 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΜΒΛΩΣΕΩΝ

Οι αμβλώσεις στην εποχή μας αποτελούν φαινόμενο που έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις. Η προγεννητική εξέταση θέτει και αυτή από ιατρικής πλευράς βέβαια, το ζήτημα της άμβλωσης. Σε περιπτώσεις που η μέλλουσα μητέρα πρόκειται να φέρει στον κόσμο ένα μογγολικό παιδί ή ένα παιδί με οποιαδήποτε άλλη αναπηρία, τότε είναι πιθανό να συστήσει ο γιατρός την διακοπή της κύησης. Ο Γέροντας Πορφύριος είναι κατηγορηματικός και σε αυτή την περίπτωση, γι' αυτό και δεν συστήνει την προγεννητική εξέταση, διότι θέτει τον προβληματισμό ότι τότε δεν θα υπάρχει άλλη επιλογή από την άμβλωση. Βέβαια δεν συστήνει στην συμβουλευόμενη τι να κάνει, απλά αναφέρει ότι αν επιλέξει την άμβλωση τότε δεν θα γνωρίζει ποια άλλη συμβουλή να της δώσει.⁴² Αυτή η άποψη είναι σωστή και σύμφωνη με τις αρχές της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας, αλλά στην εποχή μας σαφώς θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ποικίλους παράγοντες σε αντίστοιχη θέση. Πιο συγκεκριμένα ο σύζυγος μπορεί να επιθυμεί την προγεννητική εξέταση και σε αυτά τα ζητήματα θα πρέπει να συμφωνήσουν και οι δύο σύζυγοι.

Σε καμία περίπτωση πάντως δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι μια άμβλωση δεν στιγματίζει τον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου. Είναι μια απόφαση που έχει αποδειχθεί ότι φορτίζει ιδιαίτερα την γυναίκα και η επίπτωση είναι αρκετά ψυχολογικά προβλήματα. Σίγουρα όμως θα πρέπει να αναρωτηθεί κάποιος πόσο πραγματικά μπορεί να αγαπάει πραγματικά αυτή η μητέρα το παιδί της, αν φτάσει στο σημείο να κάνει προγεννητικό έλεγχο. Αυτό μάλλον μπορεί να σημαίνει ότι ψάχνει να σιγουρευτεί για κάποια δεδομένα. Είναι πάντως ένα σημείο το οποίο χρήζει ιδιαίτερης σκέψης και εξατομίκευσης στην Συμβουλευτική Ποιμαντική. Δεν μπορεί κάποιος με βεβαιότητα να πει σε αυτή την περίπτωση αυτό που είναι το πιο σωστό στον καθένα. Αυτός που ασκεί την Συμβουλευτική Ποιμαντική μπορεί να δώσει μια κατεύθυνση σύμφωνη με τις αρχές της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας, αφού έρθει στην θέση του συμβουλευόμενου και τον κατανοήσει όσο περισσότερο μπορεί, να τον αφήσει να πάρει μόνος του την απόφαση, διότι είναι κάτι που πρέπει να το κάνει αποκλειστικά ο ίδιος. Η Συμβουλευτική απλώς καθοδηγεί τον συμβουλευόμενο να

⁴² Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφύριου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής, σ. 290.

κάνει αυτό που είναι καλό και συμφέρον για τον ίδιο. Η ελεύθερη βούληση τελικά είναι αυτή που καθορίζει τον άνθρωπο και τις πράξεις του.

3.2 Η ΑΓΩΓΗ ΑΡΧΙΖΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΛΛΗΨΗ

Κατά τον γέροντα Πορφύριο η αγωγή αρχίζει από την σύλληψη. Το έμβρυο ακόμη και στην κοιλιά της μητέρας του καταλαβαίνει και αισθάνεται τα πάντα. Το σημαντικότερο όλων των στοιχείων είναι η αγάπη των γονέων. Η μεταξύ τους αρμονική σχέση είναι αυτή που κάνει το έμβρυο να αισθάνεται ασφάλεια και αγάπη. Τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα πρεσβεύουν το ίδιο, ότι δηλαδή το έμβρυο αισθάνεται τα πάντα από την αρχή της ύπαρξής του. Στα πλαίσια λοιπόν μιας σωστής καλλιτεχνίας, ο γέροντας συμβουλεύει οι γονείς να λαμβάνουν υπόψη τους αυτό το στοιχείο. Μάλιστα έφτασε να πει σε κάποιους γονείς ότι επειδή οι ίδιοι δεν αγαπιούνται, το παιδί που θα γεννηθεί θα έχει προβλήματα.⁴³ Αυτό μπορεί εκ' πρώτοισ να φαίνεται ακραίο, αλλά βάση των αρχών της ψυχολογίας ισχύει, αφού όλες οι δυσλειτουργίες δεν αποδίδονται σε οργανικά ή γενετικά αίτια. Ο ψυχολογικός παράγοντας είναι αυτός που είναι εξίσου σημαντικό στοιχείο μαζί με την κληρονομικότητα.

Η έλλειψη αγάπης είναι ένα άλλο στοιχείο που επισημαίνει ο γέροντας και μάλιστα σημειώνει ότι η έλλειψη αγάπης στην εποχή μας είναι αυτή που δημιουργεί την μοναξιά, την κατάθλιψη, την ανασφάλεια, το άγχος, τις φοβίες. Αναφέρει χαρακτηριστικά τα παιδιά του ορφανοτροφείου που δείχνουν πόσο τους λείπει η αγάπη και την ζητάνε με κάθε τρόπο όταν πάει κάποιος να τους επισκεφθεί. Κατά τον ίδιο τρόπο όταν οι γονείς στερούν από τα παιδιά τους την αγάπη νιώθουν τα ίδια συναισθήματα μοναξιάς, κατάθλιψης, ανασφάλειας, άγχους και τελικά όλα αυτά καταλήγουν σε φοβίες.⁴⁴ Σε αυτά τα πλαίσια και με αυτές τις προϋποθέσεις δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για καλλιτεχνία Προϋποθέσεις για μια σωστή οικογένεια και την σωστή ανατροφή των παιδιών είναι όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν μια αρμονική οικογενειακή ζωή για να ανατραφούν υγιή μέλη. Οι κακές σχέσεις δημιουργούν ανασφάλεια και φοβίες. Τα παιδιά καταλαβαίνουν και αισθάνονται τα

⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής, σ. 291.

⁴⁴ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής, σ. 291 – 292.

πάντα παρόλο που πολλές φορές νομίζουμε ότι δεν καταλαβαίνουν τίποτα. Αυτό φαίνεται χαρακτηριστικά κατά τον γέροντα Πορφύριο, αν παρατηρήσουμε ένα παιδί πως περιεργάζεται κάθε τι καινούριο για τα βιώματα και τις εμπειρίες του. Κατά τον ίδιο τρόπο το παιδί είναι σε θέση να αντιληφθεί την κατάσταση του οικογενειακού του περιβάλλοντος.

Η άσχημη ψυχολογική κατάσταση και οι φοβίες της ίδιας της μητέρας είναι ικανές να επηρεάσουν το έμβρυο. Ο γέροντας για αυτή την περίπτωση αναφέρει χαρακτηριστικά μια μητέρα η οποία φοβόταν ότι το παιδί της θα γεννηθεί παραμορφωμένο γιατί είχε αντικρίσει η ίδια ένα παιδί παραμορφωμένο. Προς έκπληξη όλων στην κλινική και το δικό της το παιδί γεννήθηκε παραμορφωμένο.⁴⁵ Στα πλαίσια λοιπόν μιας καλλιτεκνίας, δεν μπορεί να παραβλεφθεί η ψυχολογική κατάσταση της μητέρας. Σε αυτό μάλιστα είναι δυνατό να συμβάλει τα μέγιστα και ο σύζυγος με την κατανόηση του ψυχικού της κόσμου, την φροντίδα του για την ίδια και το έμβρυο, και με την αγάπη του που δημιουργεί ένα αίσθημα ασφάλειας και σιγουριάς στο οικογενειακό του περιβάλλον.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες είναι σημαντικοί για μια αρμονική και υγιή οικογενειακή ζωή. Η ευλογία της νέας ζωής για μια μητέρα είναι σημαντική και την αξιώνει ο Θεός να ζήσει μια τέτοια εμπειρία μοναδική. Αυτό είναι δώρο αγάπης και ευλογίας και με αγάπη είναι ανάγκη να περιβάλλει την νέα ζωή. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να εξασφαλίσει το ιδανικότερο περιβάλλον για το παιδί και όλη την οικογένειά της. Μια μητέρα με την αγάπη της προς το παιδί της, αξιοποιεί πνευματικά το χάρισμα της αγάπης που έχει από την φύση της. Αυτό κατά κάποιο τρόπο της επιστρέφεται πίσω με περισσότερα χρόνια ζωής ή και όταν βλέπει τα παιδιά της να προκόβουν πνευματικά και να δημιουργούν ίσως και περισσότερα από όσα αυτή είχε σκεφτεί. Αυτό στα πλαίσια της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας καλείται ζωή εναρμονισμένη με τις καλές καταβολές του ανθρώπου. Με αυτόν τον τρόπο ο ίδιος αντιλαμβάνεται μια πληρότητα στην ζωή του και νιώθει σαν όλα γύρω του να ανθίζουν.

⁴⁵ Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος , Μήλεσι Αττικής, σ. 293 – 294.

3.3 ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΗΣ ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑΣ

Υπάρχουν πολλά ζευγάρια που αποφεύγουν να τεκνοποιήσουν από επιλογή. Αυτό μπορεί να συμβαίνει για πολλούς λόγους. Είναι σημαντικό όμως να σημειωθεί, πως όταν δεν συντρέχουν λόγοι ιατρικοί που υπαγορεύουν την αποφυγή της τεκνοποιίας, τότε είναι σημαντική μια τέτοια απόφαση, και βεβαιότατα το ζευγάρι είναι αναγκαίο να αναλογιστεί πως στη φύση του ανθρώπου είναι να γεννά παιδιά. Τα παιδιά φέρνουν πληρότητα και ολοκλήρωση στην ζωή του ζευγαριού. Σε περιπτώσεις βέβαια που αυτό είναι αδύνατο για γενετικούς λόγους, θα πρέπει να σημειωθεί ότι αν το ζευγάρι αξιοποιήσει πνευματικά την ατεκνία, τότε είναι δυνατό να βιώσει την πληρότητα και την ολοκλήρωση στην καθημερινότητά του. Ο γέροντας Πορφύριος σημειώνει ότι σε περιπτώσεις που το ζευγάρι μπορεί να τεκνοποιήσει και το αποφεύγει, αυτό είναι μέγα αμάρτημα και δεν επιτρέπεται η αποφυγή της τεκνοποιίας. Μάλιστα αναφέρει σχετικό του διάλογο με τον πατέρα Νικόδημο στον οποίο αφήνει την εντολή να το αναφέρει αυτό σε όλα τα νεαρά ζευγάρια.⁴⁶

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα που αναφέρει σχετικά με το θέμα της αποφυγής της τεκνοποιίας, είναι αυτό ενός ζευγαριού το οποίο είχε οριστικά σχεδόν αποφασίσει να πάρει διαζύγιο. Συμβούλεψε το ζευγάρι να αποκτήσει ένα παιδί διότι αυτό δεν είχε αποκτήσει ακόμα. Η έλευση του παιδιού πραγματικά έκανε το ζευγάρι να αντιμετωπίσει διαφορετικά την ζωή του και την μεταξύ τους σχέση. Το παιδί τους ήταν αυτό που τους ένωσε και έδωσε νέα οπτική στην ζωή τους. Μόλις άρχισε να μεγαλώνει το παιδί τους, συνειδητοποίησαν πως αν είχαν πάρει διαζύγιο, θα εγκληματούσαν απέναντι στο παιδί τους. Ο γέροντας σε άλλη τους συνάντηση σημείωσε ότι ο λόγος που τους συμβούλευσε να αποκτήσουν παιδί ήταν αυτός ακριβώς, δηλαδή έσωσαν τον γάμο τους ο οποίος ήταν ιερός. Μάλιστα πρόσθεσε ότι αν δεν έκαναν αυτό το παιδί τότε μάλλον με βεβαιότητα θα είχαν οδηγηθεί στο διαζύγιο.⁴⁷ Το παιδί για το ζευγάρι αποτελεί το συνδετικό του κρίκο. Είναι αυτό που ονομάζουμε ο «έρωτας» μεταξύ τους. Είναι για αυτούς, από τα δημιουργήματά τους αυτό που έχει σημασία. Όλα τα άλλα είναι υλικά αγαθά, τα οποία βεβαιότατα είναι σημαντικά, αλλά στο παιδί μπορούν να μεταδώσουν στοιχεία που σχετίζονται με τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά. Αυτό το «άνοιγμα» δίνει μια νέα προοπτική και

⁴⁶Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής, σ. 408.

⁴⁷Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής, σ. 409.

διάσταση στην σχέση του ζευγαριού και δεν είναι δυνατό να το παραβλέπει, αν δεν συντρέχουν λόγοι γενετικοί που υπαγορεύουν την ατεκνία.

3.4 ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ

Από τα συγγράμματα των γερόντων, αλλά και άλλες πηγές μπορούμε να σημειώσουμε πολλές περιπτώσεις ζευγαριών που αποφεύγουν με κάθε τρόπο την τεκνοποιία και είναι εγκρατείς. Οι λόγοι σε κάθε περίπτωση είναι διαφορετικοί. Άλλα ζευγάρια είναι πολύτεκνα και φτάνουν σε μια τέτοια απόφαση διότι δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στο να αποκτήσουν και νέα μέλη. Αυτό στην σύγχρονη εποχή, με την πολυπλοκότητα που την χαρακτηρίζει στις δομές της, εν' μέρει είναι κατανοητό. Ιδιαίτερα αν η σύζυγος εργάζεται και οι υποχρεώσεις της τότε είναι αυξημένες. Ο γέροντας Πορφύριος είναι όμως κατηγορηματικός σε τέτοια ζητήματα. Θεωρεί ότι κάθε μέθοδος αντισύλληψης είναι απαγορευτική για το ζευγάρι, διότι κάτι τέτοιο μπορεί να επιφέρει ρήξη στον γάμο. Αυτό συμβαίνει διότι λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι και τότε δημιουργείται κατάσταση γκρίνιας μεταξύ τους. Αναφέρει χαρακτηριστικά περίπτωση ζευγαριού, οι οποίοι είχαν ήδη έξι παιδιά, και η σύζυγος πρότεινε αρχικά να σταματήσουν στα έξι τέκνα και πρότεινε εγκράτεια στην σχέση τους. Ο σύζυγος αρχικά συμφώνησε αλλά πρότεινε να συμβουλευτούν τον πνευματικό τους. Χαρακτηριστικό σημείο της εσωτερικής του διαφωνίας είναι το γεγονός ότι καθώς ανέφεραν την απόφασή τους στον πνευματικό, ενώ η σύζυγος είπε συμφωνήσαμε, ο σύζυγος είπε δεν συμφωνήσαμε αλλά πρότεινες. Ο γέροντας σημείωσε τότε ότι το πρόβλημα δεν είναι η εγκράτεια αλλά το ότι θα πληγώσουν την σχέση τους. Και πρότεινε να σκεφθούν περισσότερο το θέμα και να προσευχηθούν και ο Θεός θα τους δείξει το σωστό.⁴⁸

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι η εγκράτεια σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να πληγώσει την συζυγική αγάπη. Στη φύση του ανθρώπου είναι η ένωση στο ζευγάρι. Ό,τι ακολουθεί, είναι θέλημα Θεού σε αυτά τα θέματα. Υπάρχουν θέματα, όπως το θέμα της τεκνοποιίας, τα οποία δεν είναι δυνατό να ρυθμιστούν εξολοκλήρου από τον άνθρωπο. Είναι κατανοητοί οι λόγοι που μπορεί να τον οδηγήσουν σε μια τέτοια απόφαση εγκράτειας, αλλά αυτό το ζήτημα θα πρέπει να εξεταστεί

⁴⁸Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφύριου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής, σ. 408 – 411.

ολοκληρωμένα, στο επίπεδο της διαπροσωπικής σχέσης του ζευγαριού και στα πλαίσια μιας Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας, θα συμβουλευάμε εμείς του κλάδου της Πρακτικής Θεολογίας. Δεν είναι δυνατό να αντιμετωπίζουμε τέτοια ζητήματα μονοδιάστατα και ας φαίνονται απλά στην θεώρησή τους. Κάθε απόφαση του ανθρώπου βαρύνει με κάποιες συνέπειες, τις οποίες είναι θεμιτό ο σκεπτόμενος άνθρωπος να λαμβάνει υπόψη. Ουσιαστικά και η συμβουλή του γέροντα είναι ευθυγραμμισμένη με αυτό το πνεύμα. Σε κάθε συζυγική απόφαση θα πρέπει ουσιαστικά να συμφωνούν και οι δύο. Διαφορετικά η σχέση είναι αμφίβολο αν στηρίζεται στις αρχές της αμοιβαιότητας και της κατανόησης. Βεβαίως και ο καθένας θα εκφράσει την άποψή του, και δεν είναι δυνατό να ταυτίζονται οι απόψεις των συζύγων πάντα.

Αυτή η διαφορετική διάσταση στις απόψεις, είναι αυτή η οποία χαρακτηρίζει το πρόσωπο με τις ιδιαιτερότητές του. Αυτό όμως που καλείται να πράξει η Συμβουλευτική και ιδιαίτερα η Συμβουλευτική Ποιμαντική, είναι να κάνει τον έναν να έρθει στην θέση του άλλου και να κατανοήσει τους λόγους που του υπαγορεύουν μια κάποια στάση. Με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατό να κατανοήσουμε σε πρώτο στάδιο και να αποδεχθούμε τις ανάγκες του άλλου προσώπου μέσα στο μυστήριο του γάμου. Σε δεύτερο στάδιο, θα πρέπει το ζευγάρι να οδηγηθεί σε κάποια απόφαση που να εκφράζει το ίδιο, έχοντας αντιμετωπίσει το ζήτημα σφαιρικά, ολόπλευρα και καθολικά. Με αυτό τον τρόπο η κάθε απόφαση μπορεί να εκφράζει και τους δύο και να είναι σύμφωνη με τις αρχές της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας, η οποία πάντα σαν στόχο έχει το ωφέλιμο για τον άνθρωπο.

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί ιδιαίτερα για τους σύγχρονους γέροντες, και που ισχύει και για τον γέροντα Πορφύριο, είναι ότι κάθε φορά που ασκούν Συμβουλευτική την ασκούν στα πλαίσια της εξατομίκευσης. Αυτό είναι ένα προσόν που χαρακτηρίζει σύγχρονους γέροντες όπως ο Παΐσιος και ο Πορφύριος και μάλιστα είναι αναγκαίο προσόν για να ασκήσει κάποιος Συμβουλευτική και ιδιαίτερα Συμβουλευτική Ποιμαντική. Η εξατομίκευση είναι ένα στοιχείο που καθιστά ικανό αυτόν που ασκεί την Συμβουλευτική, να αντιμετωπίσει την κάθε περίπτωση ξεχωριστά εντάσσοντας την παράλληλα σε κάποιες γενικές αρχές. Με την εξατομίκευση επιπρόσθετα, είναι δυνατό να αντιληφθούμε τις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε προσώπου, αφού ο καθένας μας είναι μοναδικός και ξεχωριστός με δικές του εκφράσεις και ιδιαιτερότητες. Αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο το έχουν αντιληφθεί πολύ καλά οι σύγχρονοι γέροντες όπως ο Παΐσιος και ο Πορφύριος. Παρόλο που δεν

γνωρίζουν τους όρους των αρχών της Ουμανιστικής Ψυχολογίας, όπως αυτές εκφράστηκαν από τον Carl Rogers, εντούτοις μέσα στην απλότητά τους τις εφαρμόζουν απόλυτα. Αυτό μάλιστα είναι το σημείο που είναι άξιο θαυμασμού.

Σε σημεία που ο επίσημος Εκκλησιαστικός φορέας διατυπώνει κάποια γενικά πλαίσια και δεν μπορεί να παρεκκλίνει από αυτά, ίσως γιατί δεν έχει αυτή την άμεση επαφή με τον απλό κόσμο, οι γέροντες μπορούν να αντιμετωπίζουν περιπτώσεις εξατομικευμένα και να ασκούν Ποιμαντική Συμβουλευτική αποτελεσματικά και προς όφελος του Συμβουλευόμενου. Οι γέροντες μπορούν να διακρίνουν και να διαβλέπουν ποια συμβουλή μπορεί ο καθένας να αντέξει. Μπορεί να τους ρωτούν δέκα άνθρωποι για το ίδιο θέμα και να δώσουν δέκα διαφορετικές Συμβουλές.⁴⁹ Ο γέροντας Πορφύριος όπως αναφέρεται και στο βιβλίο του ήταν Ορθόδοξος, ούτε αυστηρός ούτε επιεικής διότι απλά ήταν σωστός. Βρισκόταν έξω και επάνω τόσο από τη δαιμονολογία της σεξοκεντρικής ηθικής των «αυστηρών», όσο και από τον αγγελισμό του εξαγνισμού των «επιεικών». Πιο συγκεκριμένα αντιμετώπιζε την κάθε περίπτωση εξατομικευμένα χωρίς να είναι αυστηρός βάση των τύπων και χωρίς να είναι επιεικής χωρίς ουσία. Είχε ως γνώμονα τον ίδιο δρόμο του Χριστού και αυτόν ακολουθούσε όταν ασκούσε Συμβουλευτική. Ήταν εναρμονισμένος με την Αγία Γραφή και την Ορθόδοξη πατερική παράδοση. Δεχόταν όλους στο κελί του χωρίς διακρίσεις και προσπαθούσε να τους ανοίξει τον δρόμο της αυτογνωσίας, της μετάνοιας, της κάθαρσης για να τους οδηγήσει στην εκούσια επιλογή κάποιας στάσης.⁵⁰

⁴⁹Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος , Μήλεσι Αττικής, σ. 299.

⁵⁰Για περισσότερες πληροφορίες, Βλ. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομόναχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος , Μήλεσι Αττικής, σ. 190 – 191.

4. ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟ

4.1 ΜΗΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΟΥΛΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΕΠΙΦΑΝΙΟ

Ο γέροντας Επιφάνιος Θεοδωρόπουλος, δεν αναφέρεται άμεσα στα θέματα της τεκνογονίας, ούτε κάνει λόγο για το ζήτημα των αμβλώσεων σε κάποιο από τα κεφάλαια του βιβλίου του. Έμμεσα όμως αναφέρεται σε θέματα καλλιτεχνίας, εντάσσοντάς τα στα πλαίσια μιας καλής ποιότητας ζωής. Αυτό δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση ότι δεν επιδεικνύει το ανάλογο ενδιαφέρον για τέτοια σπουδαία ζητήματα. Μάλλον προτιμά να ασχοληθεί με αυτά εμμέσως και να δώσει τα πλαίσια ενός Ορθόδοξου τρόπου ζωής. Ασχολείται με αρκετά τέτοια ζητήματα, πιο συγκεκριμένα με θέματα που ανακύπτουν στην καθημερινή οικογενειακή ζωή. Θέτει τα όρια της πνευματικής ζωής σε οικογενειακό επίπεδο και αναλύει όλα αυτά τα οποία θεωρεί ότι μπορούν να ρυθμίσουν τις σχέσεις των δύο φύλων.

Ένα από τα θέματα με τα οποία ασχολείται και σχετίζεται με το ζήτημα της αρμονίας στις σχέσεις των δύο φύλων και της οικογένειας, είναι αυτό της δουλειάς της μητέρας και συζύγου. Ο γέροντας τοποθετεί το ζήτημα αυτό στην ουσία του και το αντιμετωπίζει αποτελεσματικά με την στάση του. Είναι γνώστης της κατάστασης που επικρατεί στην σύγχρονη κοινωνία και αντιλαμβάνεται ότι με την εισαγωγή της γυναίκας στην αγορά εργασίας, έχουν αλλάξει πολλά στα πλαίσια της οικογενειακής ζωής. Η γυναίκα αναγκάζεται να απουσιάζει αρκετές ώρες από το σπίτι της και έτσι δεν μπορεί να βλέπει τα παιδιά της αρκετά, ούτε να ασχοληθεί με την ανατροφή τους αποτελεσματικά. Τις περισσότερες φορές τα παιδιά μεγαλώνουν με νταντάδες και κατά συνέπεια είναι αμφίβολο κατά πόσο η ανατροφή τους μπορεί να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των γονιών τους.

Απόδειξη του πόσο γνώστης είναι αυτής της σύγχρονης κατάστασης, αποτελεί το γεγονός ότι γνωρίζει ότι συνήθως ο μισθός της γυναίκας μπορεί να καταναλώνεται όλος στο να καλύψει τα έξοδα της γυναίκας που φροντίζει τα παιδιά. Η πρόταση που ο ίδιος καταθέτει από την εμπειρία του είναι ότι η σύζυγος από το να είναι «υποδουλωμένη» σε κάποιον εργοδότη, είναι προτιμότερο να συντηρείται και να στηρίζεται οικονομικά από τον σύζυγό της, όταν δεν μπορεί να κάνει διαφορετικά. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να προσφέρει περισσότερα στα παιδιά της,

συμβάλλοντας στην ανατροφή τους.⁵¹ Ακόμη και σε περιπτώσεις που οι αποδοχές του συζύγου είναι αρκετές να συντηρηθεί η οικογένεια με τα εντελώς απαραίτητα, τότε πάλι συστήνει η σύζυγος να ασχολείται με τα παιδιά.

Όλα αυτά εκ' πρώτης όψεως φαίνεται να μην απαντούν απευθείας στο ζήτημα της ευγονικής, όμως εντάσσονται στα πλαίσια της καλλιτεκνίας και της ποιότητας και της αρμονίας στην οικογενειακή ζωή, διότι φαίνεται να προετοιμάζει τους συζύγους με θέματα που βεβαιότατα θα τους απασχολήσουν στα πλαίσια της οικογενειακής ζωής. Είναι ζητήματα τα οποία ανακύπτουν σε καθημερινή βάση και πρέπει να διευθετούνται ορθά και προς όφελος της οικογένειας και των μελών της.

⁵¹ Για περισσότερες πληροφορίες Βλ. Αρχ. Επιφανίου Θεοδοροπούλου, Χριστώ τω Θεώ παραθώμεθα, καθοδηγώντας τον λαό του Θεού. Εκδόσεις : Ι. Ησυχαστηρίου Κεχαριτωμένης Θεοτόκου Τροιζήνας, 2003, σ. 30 – 32.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ : ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΚΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΓΟΝΙΚΗΣ. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥΣ. .

Αυτό που αποκομίζει κάποιος διαβάζοντας τα έργα των σύγχρονων γερόντων, του Παΐσιου, του Πορφύριου και του Επιφάνιου είναι μια πιο σφαιρική και ολοκληρωμένη θεώρηση για αυτά τα θέματα που αφορούν την ευγονική και την καλλιτεκνία του ανθρώπου. Η στάση τους σε αυτά τα ζητήματα υποδεικνύει μια στάση η οποία μας κάνει να στεκόμαστε με ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι σε αυτά τα θέματα. Οι ίδιοι αν και έχουν επιλέξει τον ασκητικό βίο, στέκονται με βάση τα πνευματικά χαρίσματα που διαθέτουν κοντά στα σύγχρονα ζευγάρια.

Εφαρμόζουν στην Ποιμαντική τους την αρχή της εξατομίκευσης και προσπαθούν να καθοδηγήσουν σωστά όποιον τους συμβουλευέται. Σε αυτή την διαδικασία είναι «παρακαταθήκη» για αυτούς το πνευματικό στάδιο το οποίο βρίσκονται. Η συμβολή τους βεβαιότατα, δεν μπορεί παρά να αναγνωριστεί σε όλα αυτά τα ζητήματα τα οποία οι ίδιοι έχουν ασχοληθεί. Αυτό που αξίζει επιπρόσθετα να αναγνωριστεί, είναι η αγάπη για το πρόσωπο του ανθρώπου. Αυτό είναι μια αρχή που συνάδει με την Ορθόδοξη ανθρωπολογία. Όλα δηλαδή τα οποία λέγονται στα πλαίσια μιας Συμβουλευτικής, είναι με βάση το κατ' εικόνα του ανθρώπου και ο στόχος είναι το καθ' ομοίωση. Ο άνθρωπος δεν μπορεί παρά να ολοκληρωθεί σε αυτά τα πλαίσια. Το κάθε πρόβλημα στη ζωή του ανθρώπου είναι καλό να «λύνεται» με τέτοιο τρόπο ώστε να μην διαταράσσεται η σχέση του ίδιου με τον εαυτό του, τον συνάνθρωπο και τον Θεό.⁵²

Στα πλαίσια αυτά μπορεί αυτός που ασκεί την Συμβουλευτική, να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο που να μην «εκμεταλλεύεται» τον ανθρώπινο πόνο. Ο πνευματικός, όπως και ο Θεολόγος έχει «χρέος» να συμβάλει δημιουργικά στην άμβλυνση του πόνου και να στρέψει τον άνθρωπο να επανατοποθετηθεί στα ζητήματα που μάλλον εμφανίζεται μια προβληματική στη ζωή του.⁵³ Από την ενασχόληση με τα έργα των

⁵² Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου « Βιοηθική και Ορθόδοξη Εκκλησία». Ανέκδοτο κείμενο για τους φοιτητές του Μ. Π. Σ «Ειδικά θέματα Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας» του εαρινού εξαμήνου 2006, κεφάλαιο Π. Θεολογικές προϋποθέσεις 1. Θεολογική προσέγγιση : Αρχές ορθόδοξης Ανθρωπολογίας 2. Η αντίληψη της Εκκλησίας για την υγεία και την αρρώστια 3. Θεολογικές θεωρήσεις και σύγχρονος άνθρωπος, 13 σ.

⁵³ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. www.uoa.gr (τμήμα Θεολογίας). Υπάρχουν τρία κείμενα του καθηγητή Κ. Σκουτέρη σε θέματα σχετικά με την πίστη και την Ορθοδοξία. Χριστιανική Ευρώπη : Μία Ορθόδοξη Θεώρηση, Ητιμητική προσκύνηση των αγίων Εικόνων, Δοξολογία η γλώσσα της Ορθοδοξίας.

σύγχρονων γερόντων, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτοί εμφανίζονται αρκετά προσεχτικοί στις διατυπώσεις τους. Σίγουρα και κάποια ανθρώπινα λάθη θα γίνονται στα πλαίσια της Συμβουλευτικής που εφαρμόζουν, αλλά αυτό που θα επιθυμούσα να τονιστεί είναι ότι η Ορθόδοξη τοποθέτησή τους στα θέματα αυτά είναι εμφανής. Με τον όρο Ορθόδοξη εδώ εννοείται μια ουσιαστική τοποθέτηση στα θέματα αυτά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στα πλαίσια αυτής της φροντιστηριακής εργασίας, έγινε προσπάθεια με την καθοδήγηση του Καθηγητή Α. Μ. Σταυρόπουλου, για συστηματική καταγραφή υλικού που σχετίζεται με τα θέματα καλλιτεχνίας και ευγονικής στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Η επιστήμη έχει αλλάξει με τις ανακαλύψεις της Γενετικής την αφετηρία θα λέγαμε, που ξεκινάμε να ασχοληθούμε με αυτά τα θέματα. Ο άνθρωπος έχει δικαίωμα πλέον για ποικίλες αποφάσεις σε ό,τι σχετίζεται με αυτά τα θέματα.

Εντοπίστηκε σε κάποιο βαθμό η σύγχυση που ίσως υπάρχει στον σύγχρονο άνθρωπο ως προς την διαχείριση όλων αυτών των ζητημάτων. Η Γενετική σαφώς έλυσε πολλά προβλήματα στην ζωή του ανθρώπου, αλλά μήπως τελικά δημιούργησε και τόσα άλλα; Ή για να ομιλούμε πιο σωστά μήπως ο τρόπος που διαχειριζόμαστε αυτή την γνώση υποδεικνύει μια προβληματική στην στάση μας; Όλα αυτά τα ερωτήματα προέκυψαν με την ενασχόληση με αυτά τα ζητήματα. Δεν είναι απλό να δώσουμε μια απάντηση σε κάποια κατεύθυνση έτσι χωρίς να προβληματιστούμε. Αυτό καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι και η πολιτεία έχει αντιληφθεί πόσο σημαντικά είναι αυτά τα θέματα και έχει συστήσει επιτροπές Βιοηθικής που ασχολούνται επισταμένως με αυτά τα ζητήματα.

Επιπρόσθετα δεν θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η επιστήμη ευθύνεται για τα τυχόν προβλήματα που ανακύπτουν. Η επιστήμη στέκεται σε πλείστες περιπτώσεις αρωγός του ανθρώπου με τις ανακαλύψεις της. Έρχεται σε πολλές περιπτώσεις να ανακουφίσει τον ανθρώπινο πόνο και να δώσει λύσεις στα όσα ιατρικά θέματα υπάρχουν. Ο άνθρωπος είναι αυτός που διαχειρίζεται όλη αυτή την γνώση. Ο τρόπος που αυτός δρα καταλυτικά στην διαχείριση αυτών των θεμάτων, είναι αυτός που χρωματίζει τις ενέργειες και το αποτέλεσμα. Είναι αυτός ο οποίος έχει την αποκλειστική ευθύνη για τον τρόπο που διαχειρίζεται και κατευθύνει την ζωή του. Ως υπεύθυνοι άνθρωποι και πολίτες θα πρέπει να αναλογιζόμαστε κάθε

ενεργειά μας ώστε να αποβαίνει στο συνολικό καλό. Αυτή είναι μια αρχή που «εγγυάται» για την νομοτέλεια των πραγμάτων και την συνέχισή τους όπως ο Δημιουργός τα έπλασε. Είναι χαρακτηριστικό του σώφρονα ανθρώπου να γνωρίζει ότι τα όριά του είναι πεπερασμένα και αυτά σταματούν στις δυνατότητές του που έχει από την φύση του. Η δυνατότητα του η μέγιστη είναι να αγγίξει τον Θεό με το καθ' ομοίωση και με αυτό να μετέχει στην Θέωση. Ο ίδιος είναι αδύνατο να γίνει Θεός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μουσούρου Λουκία, Κρίση της οικογένειας και κρίση αξιών, ανάτυπο από την περιοδική έκδοση του ΕΚΚΕ, τεύχος 98 – 99 Α' – Β' 1999, σ. 5 – 9.
2. Αρχ. Θεοδωροπούλου Επιφανίου, Χριστώ τω Θεώ παραθώμεθα, καθοδηγώντας τον λαό του Θεού. Εκδόσεις : Ι. Ησυχαστήριο Κεχαριτωμένης Θεοτόκου Τροιζήνας, 2003, σ. 30 – 32.
3. Γερ. Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Δ', Οικογενειακή ζωή. Ιερόν ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2003, σ. 37, σ. 39 – 51, σ. 61 – 66, σ. 68 – 72, σ. 76 – 78 κ' σ. 81 – 82.
4. Πέτρου ΙΩ. Φύλο, κοινωνικοί ρόλοι, Ορθοδοξία στη σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα. Επιστημονική επετηρίδα Θεολογικής σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου τ. 11, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 261.
5. Γέροντα Πορφυρίου Ιερομονάχου, Ανθολόγιο Συμβουλών. Εκδόσεις : Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μήλεσι Αττικής 2003, σ. 190 – 191, σ. 290 – 294, σ. 299 κ' σ. 408 – 411.
6. Σταυροπούλου Α. Μ. Ποιμαντική Γάμου, Οικογένειας και Ισότητας των δύο φύλων, Αθήνα 2004, σ. 17 -21, σ. 276 – 281, σ. 283 – 287, σ. 294 – 300 κ' σ. 305.
7. Σταυροπούλου Α. Μ, «Επιστήμη και τέχνη της Ποιμαντικής». Εκδόσεις Αρμός. Αθήνα 1997, σ. 53 – 56.
8. Σταυροπούλου Α. Μ, «Βιοηθική και Ορθόδοξη Εκκλησία». Ανέκδοτο κείμενο για τους φοιτητές του Μ. Π. Σ «Ειδικά θέματα Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας» του εαρινού εξαμήνου 2006, 13 σ.
9. www.soctheol.gr
10. www.uoa.gr